

Kohti osallisempaa ja yhteisöllisempää koulua

Pedacafé-menetelmän kehittäminen Vatialan koulussa

Anna Jussila

Anne-Mari Rauhamäki

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2020

Sosionomi (YAMK)
Sosiaali- ja terveysalan ylempi korkeakoulututkinto

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden Ylempi AMK

JUSSILA, ANNA & RAUHAMÄKI, ANNE-MARI:
Kohti osallisempaa ja yhteisöllisempää koulua
Pedacafé-menetelmän kehittäminen Vatialan koulussa

Opinnäytetyö 89 sivua, joista liitteitä 9 sivua
Huhtikuu 2020

Osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen kuuluu vahva sosiaalinen ulottuvuus. Koulu tarjoaa lapsille ja nuorille tärkeän mahdollisuuden olla osana yhteisöä ja kuulua vertaisryhmään. Opinnäytetyömme on jatkotutkimus LAPE-hankkeen pilottina olleesta osallisuudesta ja yhteisöllisyyttä vahvistavasta Pedacafé-mallista. Opinnäytetyömme on laadullinen toimintatutkimus, jossa kartoitettiin kontrolloidun kyselyn keinoin Kangasalan Vatialan koulun viidesluokkalaisten oppilaiden ja heidän vanhempiensa ajatuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Aineisto kerättiin keväällä 2019 aikana.

Kyselyaineiston pohjalta järjestettiin Pedacafé-webinaari yhteistyössä koulun, nuorisotoimen ja paikallisten harrastustoimijoiden kanssa. Pedacafé-prosessi jatkui jatkotyöskentelyjaksolla luokissa. Se pohjautui kontrolloidusta kyselystä nousseisiin teemoihin, joista oppilaat valitsivat luokkakohtaisen tavoitteen osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistaakseen. Jatkotyöskentelyjaksosta luokissa koottiin raportit. Aineistot analysoitiin sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyömme tulokset osoittavat, että osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa keskeisintä on kuulluksi tuleminen ja positiivinen ilmapiiri. Yhteisen tekemisen koettiin vahvistavan yhteisöllisyyttä, etenkin koulun jälkeistä rentoa kerhotoimintaa haluttiin lisätä. Digitalisaatio nähtiin pääosin mahdollistajana. Digialustojen hyödyntämistä haluttiin yhteydenpitovälineenä ja reaaliaikaisen informaation välittäjänä ja niiden avulla voitiin kokea osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Opinnäytetyömme pohjalta voisi alkaa muun muassa kehittämään yhteistyökäytänteitä koulupäivän jatkeena tapahtuvalle harrastustoiminnalle seurojen kanssa.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social Services

JUSSILA ANNA & RAUHAMÄKI ANNE-MARI
Towards more Participatory and Communal School
Developing the Pedacafé-method in Vatiala School

Master's thesis 89 pages, appendices 9 pages
April 2020

This master's thesis was a follow-up study to the research where Pedacafé-method was developed as a tool to strengthen participation and communality in school community. The aim of this thesis was to explore students and their parent's ideas about participation and communality.

The data were collected in three phases during the research. Initially, a survey for parents and students about their thoughts considering communality, participation and digitalization was implemented. Based on the survey results a Pedacafé webinar was organized in collaboration with Vatiala school, youth work and local society. Finally, results of the follow-up period, in which students chose a goal for their class from the themes emerging in the survey, were compiled.

The study was a qualitative action research where a controlled survey was used. The data were analyzed by content analysis.

The results indicated that positive atmosphere and the experience of being heard are important factors to strengthen participation and communality. Doing things together such as school organized club activities was considered as an important aspect to increase community spirit. Digitalization was seen mainly as an enabler.

A possible topic of further study could be to develop collaborative practices for activities with clubs as an extension of the school day.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT, TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ	8
	2.1 Pedacafé-toimintamallin ensimmäinen toteutus	9
	2.2 Kansallinen lapsistrategia 2040	9
	2.3 Osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen ohjaavat ja velvoittavat asiakirjat	12
	2.3.1 Osallisuus ja yhteisöllisyys valtakunnallisessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa	12
	2.3.2 Osallisuus ja yhteisöllisyys Kangasalan kaupungin koulujen opetussuunnitelmassa	13
	2.4 Vatialan koulu kontekstina	13
	2.5 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	15
3	OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	16
	3.1 Yhteisöllisyys.....	16
	3.2 Yhteisöllisyys kouluympäristössä	17
	3.3 Osallisuus	20
	3.4 Osallisuus kouluympäristössä	22
	3.5 Digitalisaatio.....	24
	3.6 Digitalisaatio kouluympäristössä	25
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	28
	4.1 Laadullinen tutkimus	28
	4.2 Pedacafé-prosessin suunnittelu ja toteutus.....	29
	4.3 Aineiston keruu	31
	4.3.1 Ennakkotehtävät.....	31
	4.3.2 Pedacafé-webinaari.....	33
	4.3.3 Jatkotyöskentely	34
	4.4 Aineiston analysointi	35
5	TULOKSET	38
	5.1 Oppilaiden ja vanhempien unelmakoulu	38
	5.1.1 Tilat.....	39
	5.1.2 Ruoka ja terveellisyys	40
	5.2 Toiveet koulun yhteisistä tapahtumista	42
	5.3 Harrastustoiminta	44
	5.4 Digitaalisuuden mahdollisuudet koulun ja kodin välisessä yhteistyössä	46
	5.5 Pedacafé-webinaaripalaute.....	49

5.6	Jatkotyöskentely.....	53
5.7	Yhteenveto keskeisistä tuloksista.....	58
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	59
6.1	Mitä yhteisöllisyys ja osallisuus ovat oppilaan ja huoltajan silmin	60
6.2	Millaisia mahdollisuuksia oppilaat ja huoltajat näkevät digitaalisuudella koulun ja kodin välisessä yhteistyössä	62
6.3	Yhteisöllisesti toimiva ja osallistava koulu 2030	65
7	POHDINTA	69
7.1	Aiheen tarkastelua yleisesti.....	69
7.2	Opinnäytetyöprosessin ja Pedacafé-menetelmän arviointia.....	71
7.3	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	74
7.4	Jatkotutkimusehdotukset.....	76
	LÄHTEET.....	77
	LIITTEET	81
	Liite 1. Pedacafé -ohjeistus opettajille.....	81
	Liite 2. Vanhemmille lähetetty ennakkotehtävävihkonen.....	82
	Liite 3. Opettajien ohjeet Kahoot! -kyselyn toteuttamista varten.	86
	Liite 4. Ohjeistus Kahoot! -pelin teettävälle oppilaalle	88
	Liite 5. Webinaarin palautekysely	89

1 JOHDANTO

Osallisuus ja yhteisöllisyys ja niiden edistäminen ovat olleet useita vuosia ajankohtaisia asioita koulumaailmassa. Osallisuus ja yhteisöllisyys ovat käsitteinä laaja-alaisia ja kuuluvat hyvin olennaisesti alamme sosiaalipedagogiseen käsitteistöön kuvattaessa niin ihmisen ja hänen yhteisöjensä välistä suhdetta, kuin ihmisen ja yhteiskunnan välistä suhdettakin. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi on hyödynnetty viime vuosina kasvavassa määrin digitalisaatiota, jolla tarkoitetaan toimintatapojen uudelleenmuotoilua sähköisten palvelujen ja työvälineiden avulla.

Osallisuuteen kuuluu vahva sosiaalinen ulottuvuus. Peruskoulu tarjoaa lapsille ja nuorille tärkeän mahdollisuuden olla osana yhteisöä ja kuulua vertaisryhmään. Osallisuuden edistäminen on koulun lainmukainen tehtävä. Lapsen aika -kohti kansallista lapsistrategiaa 2040 (OPM & STM 2019) myös korostaa, että osallisuuden luomiseen tulee ottaa mukaan lapsen lisäksi kaikki lähiyhteisöt, kuten vanhemmat, koulu ja harrastukset. Tulevaisuuden visiossa lasten, nuorten ja perheiden kuuleminen on vakiintunutta ja monipuolista, sekä osallistamisen osaaminen kuuluu jokaisen lasten parissa työskentelevän työhön. (OPM & STM 2019, 39.) Digitalisaation vaikutukset koulumaailmassa on nyt jo nähtävissä mm. lisääntyneenä motivaationa oppimiseen ja osallisuutta vahvistavana tekijänä.

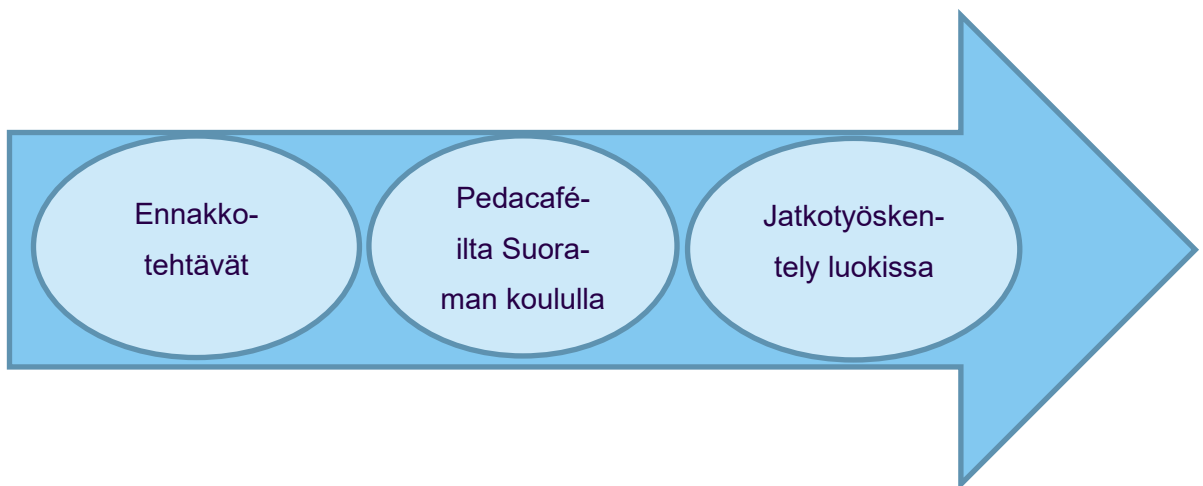
Opinnäytetyömme on jatkotutkimus LAPE-hankkeen pilottina olleesta Pedacafé-mallista. Tutkimuksemme on laadullinen toimintatutkimus, jossa kartoitetaan Kangasalan Vatialan koulun viidesluokkalaisten oppilaiden ja heidän vanhempiensa ajatuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä, samalla kokeillen uutta digitaalista yhteistyömuotoa kodin ja koulun välillä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli järjestää Pedacafé-tapahtuma webinaarina ja kartoittaa, miten vanhemmat toivovat digitaalisuutta hyödynnettävän osallisuuden kokemusten lisäämiseksi ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin kevään 2019 aikana. Aineistomme koostui vanhemmille ja oppilaille annettavasta ennakotehtävästä, kontrolloidusta kyselystä, joka sisälsi avoimet kysymykset, joihin kohderyhmä vastasi vapaamuotoisesti.

Kyselyaineiston pohjalta järjestettiin Pedacafé-webinaari, live-lähetys, jossa paikalla oli myös joukko paikallisia harrastustoimijoita esittelemässä toimintaansa. Pedacafé-webinaarin jälkeen luokissa aloitettiin jatkotyöskentelyjakso. Se pohjautui ennakkotehtävistä nousseisiin teemoihin, joista oppilaat vielä valitsivat luokkakohtaisen tavoitteen osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistaakseen.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT, TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Toteutimme opinnäytetyömme jatkotutkimuksena jo tehdylle Pedacafé-toimintamallille. Ajatus opinnäytetyön tekemisestä nousi esiin joulukuussa 2018, kun Ruutanan koulun kasvatusohjaaja otti yhteyttä Tampereen ammattikorkeakoulun lehtoriin, ja toivoi yhteistyötä Vatialan Pedacafé-toteutukselle. Kiinnostuimme aiheesta tutustuttuamme edellisen toteutuksen hankeraporttiin. Siitä nousi esiin, ettei Suoraman koululla järjestettyyn iltatapahtumaan saapunut vanhempia paikalle kuin murto-osa, eikä rasteilla olleista keskusteluryhmissä saatu keskustelua aikaiseksi toivotulla tavalla. Aineisto jäi näiltä osin odotettua niukemmaksi. Tästä haasteesta meille tuli idea, että kokeilisimme Vatialassa digitaalista Pedacafé-mallia, edellisen rastityyppisen tapahtuman sijasta.

KUVIO 1. Aiemmin Suoramalla ollut Pedacafé-prosessin toteutus.

Käytämme opinnäytetyömme mallista nimeä Pedacafé-webinaari. Halusimme kokeilla, osallistuvatko huoltajat ja oppilaat aktiivisemmin keskusteluun, kun se ei edellytä kokoontumista samaan paikkaan yhdessä muiden osallistujien kanssa. Vuoden 2018 lopulla päättyneessä LAPE-hankkeessa yhtenä teemana oli ottaa digitaalisuuden tuomat mahdollisuudet huomioon sosiaali- ja terveystalouden kehittämisessä. Näin ollen digitaalinen lähestymistapamme Pedacafén toteuttamiseen tuki myös LAPE-hankkeen tavoitteita erinomaisesti.

2.1 Pedacafé-toimintamallin ensimmäinen toteutus

Ensimmäinen Pedacafé toteutettiin Kangasalan Suoraman koululla osana Pirkanmaan LAPE -hanketta. Siihen osallistuivat Pirkanmaan LAPE-hankkeen koulu-, opiskeluhoito ja vapaa-ajan kehittämistyöryhmä, Suoraman koulun henkilökuntaa sekä Tampereen ammattikorkeakoulun ylemmän korkeakoulututkinnon opiskelijat Maiju Enoranta sekä Anne-Marie Jokela. Kyseiset opiskelijat tekivät toteutuksesta YAMK-opinnäytetyönsä, joka valmistui huhtikuussa 2019.

Heidän opinnäytetyöprosessinsa sekä LAPE- yhteistyön aikana luotua Pedacafé-toimintamallia (kuvio 1) voidaan kuvailla ”osallisuuden ja yhteisöllisen toimintakulttuurin vahvistamisen mallina”. Enorannan ja Jokelan toteutuksessa aineistoa kerättiin ennakkotehtävällä, iltatapahtumalla sekä näiden pohjalta suunnitellun jatkoystöprojektin avulla. Alkuperäisessä Pedacafé-mallissa kokoonnuttiin koululle iltatapahtumaan erilaisten toimintarastien äärelle kahvikupillisen kera. Tähän pohjautuu mallin nimi Pedacafé. Malli mahdollisti kuulluksi tulemista, vaikuttamista sekä turvallisen ja positiivisen ilmapiirin luomista ja täten toimi kouluyhteisön kehittämisen välineenä. (Enoranta & Jokela 2019, 2.)

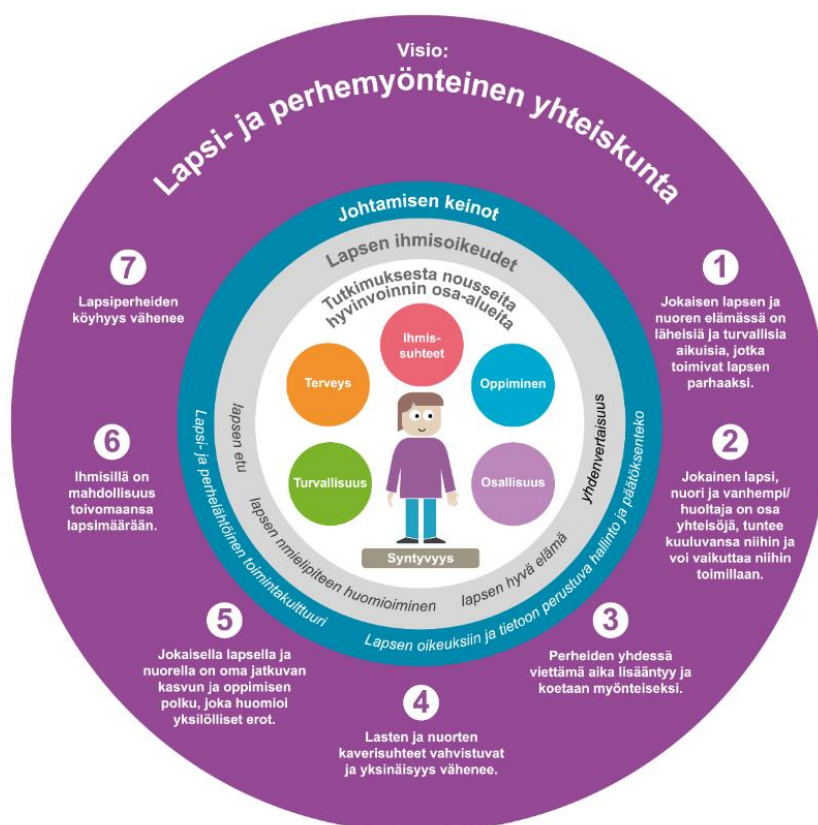
2.2 Kansallinen lapsistrategia 2040

Suomessa valmistellaan parhaillaan kansallista lapsistrategiaa. Prosessi käynnistyi kesäkuussa 2018. Hankkeen laitoivat alulle yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö (OPM & STM 2019, 65.) Valmistelevan työn pohjalta lähdettiin kokoamaan varsinaista lapsistrategiaa. Lapsistrategia perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja sen tavoitteena on luoda yhteiskunta, jossa lapsen oikeuksia kunnioitetaan (Lapsistrategia 2040, n.d.). YK:n lapsen oikeuksien sopimus on kirjattu perustuslakiin vuonna 1991. Lapsen oikeuksien sopimus takaa jokaiselle lapselle oikeuden ilmaista mielipiteensä vapaasti kaikissa häntä koskevissa asioissa ja oikeuden saada oman näkemyksensä huomioon otetuksi. Tämä pätee niin yksittäisen lapsen kuin lapsiryhmänkin kohdalla. Lapsen näkemykset häntä koskevissa asioissa on selvitettävä ja otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (Lapsen oikeudet, n.d.)

Lapsistrategian taustalla on laaja valmistelutyö. Se perustuu lapsen perusoikeuksiin sekä ihmisoikeuksiin. Tärkeä osa valmistelutyötä oli tiedonhankinta ja ajankohtainen tutkimustyö. Merkittävässä roolissa on ollut vuorovaikutuksellinen ja toinen toistaan kunnioittava keskustelu eri taustaisten ihmisten välillä. Yhteistyö eri toimijoiden välillä on ollut tärkeää ja ajankohtaista tietoa on saatu esimerkiksi kuulemisten kautta. Myös talouden ja työelämän asiantuntijoiden ääni saatiin valmistelutyön kautta kuuluviin. Näin muodostui kokonaisvaltainen kuva nykyhetken tilanteesta ja tulevaisuuden toiveista ja saatiin tietoa lasten, nuorten ja perheiden arjesta (OPM & STM 2019, 12.)

Kun lapsistrategian suunnittelua lähdettiin valmistelemaan, valtioneuvosto linjasi, että lasten ja nuorten osallistamisen ja kuulemisen tulee olla keskiössä lapsistrategiaa valmistelevassa työssä. Lapsistrategian valmistelun aikana järjestettiin kolme lapsifoorumia, joissa kuultiin lasten omia näkemyksiä. Lapsifoorumeissa lapset ja nuoret nostivat esiin muun muassa osallisuuden ja koulun merkityksen lapsimyönteisessä Suomessa (OPM & STM 2019, 58, 64, 68).

Lapsistrategian pohjustustyötä tehtiin vuosina 2018-2019. Työn tuloksena rakentui lapsistrategian visio, lapsi- ja perhemyönteinen Suomi (kuvio 2). Visioon pääsemiseksi asetettiin konkreettisia tavoitteita. Näistä yksi on lasten ja perheiden osallisuuden kokemuksen lisääntyminen kasvu- ja lähiyhteisössä (Lapsistrategia 2040, n.d.). Tähän liittyy myös kokemus siitä, että lapsi, nuori ja heidän huoltajansa ovat tasavertainen osa yhteisöjä ja että he tuntevat kuuluvansa niihin. Tärkeää on myös tunne siitä, että he voivat vaikuttaa yhteisöjen toimintaan omilla teoillaan (OPM & STM 2019, 8).

KUVIO 2. Lapsistrategia 2040-visio (OPM&STM 2019, 8).

Lapsistrategia 2040 visiona on lapsi- ja perhemyönteinen yhteiskunta. Strategia-prosessissa esiin nousseiden tutkimusten kautta muodostui viisi eri hyvinvoinnin osa-alueita. Näitä ovat ihmissuhteet, oppiminen, osallisuus, turvallisuus sekä terveys. Tutkimuksemme kannalta merkittävää on erityisesti osallisuuden esiin nostaminen. Visiossa korostetaan yhteisöön kuulumisen ja osallisuuden merkitystä niin lapsen kuin huoltajankin näkökulmasta (OPM & STM 2019,12).

2.3 Osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen ohjaavat ja velvoittavat asiakirjat

Oppilas- ja opiskeluhuoltolain (30.12.2013/1287) mukaan oppilaan koulunkäyntiä tuetaan yhteisöllisellä opiskeluhuollolla. Sillä tarkoitetaan koulun toimintakulttuuria ja toimia, joilla edistetään opiskelijoiden hyvää oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteuttavat kaikki opiskeluhuollon toimijat. Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tulee tehtävissään edistää opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista. (Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 4§.)

2.3.1 Osallisuus ja yhteisöllisyys valtakunnallisessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa

Osallisuus ja yhteisöllisyys kuuluvat myös osaksi valtakunnallista perusopetuksen opetussuunnitelmaa (OPS). Opetussuunnitelma määrittää miten opetus tulee järjestää valtakunnallisesti. Opetussuunnitelmat pohjautuvat opetushallituksen määrittämiin opetussuunnitelman perusteisiin. Valtakunnallinen perusopetuksen opetussuunnitelma pohjautuu useaan viralliseen lakiin kuten perusopetuslakiin, kuntalakiin sekä oppilas- ja opiskeluhuoltolakiin, joissa osallisuus on tärkeässä osassa. Valtakunnallinen opetussuunnitelma toimii pohjana kuntakohtaiselle opetussuunnitelmalle. Suomessa jokainen koulu saa suunnitella koulukohtaisen opetussuunnitelman, joka pohjautuu kuntien valmistelemaan opetussuunnitelmaan. (Perusopetuksen OPS 2014, 9-11.)

Uudessa, vuonna 2016 voimaan tulleessa, valtakunnallisessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa, korostetaan oppilaan osallisuutta. Yhtenä keskeisenä teemana on koulun toimintakulttuurin kehittäminen, johon sisältyy myös osallisuuden ja demokraattisen toiminnan edistämisen tavoite. Uudessa opetussuunnitelmassa korostetaan oppilaiden mahdollisuuksia osallistua koulun toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Osallisuudelle luodaan rakenteita ja tilaa koulun arjessa (Opetushallitus n.d.).

2.3.2 Osallisuus ja yhteisöllisyys Kangasalan kaupungin koulujen opetussuunnitelmassa

Kangasalan kaupungin koulujen omassa opetussuunnitelmassa (2016) mainitaan, että koulutyö tulee järjestää niin, että oppilaat tulevat kuulluiksi ja että toiminnan perustana on oppilaiden osallisuus. Opetussuunnitelmassa oppilaita rohkaistaan vaikuttamaan myös koulun yhteisen toiminnan ja oppimisympäristön suunnitteluun ja kehittämiseen (Kangasalan kaupungin OPS 2016, 33).

Myös kodin ja koulun välinen yhteistyö on tärkeässä roolissa. Opetussuunnitelman mukaan yhteistyö edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Huoltajien osallisuus, ja mahdollisuus olla mukana koulutyössä sekä sen kehittämisessä on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Kodin ja koulun kasvatusyhteistyö lisää oppilaan, luokan ja koko kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta (Kangasalan kaupungin OPS 2016, 34).

2.4 Vatialan koulu kontekstina

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus toteutettiin Kangasalla, Vatialan koulussa. Koulussa järjestetään opetusta 0.-6. luokkien yleisopetuksen lisäksi 11-vuotista perusopetusta. Koulussa työskentelee oppilaat ja aikuiset mukaan lukien noin 500 henkilöä. Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat Vatialan koulun viidesluokkalaiset ja heidän vanhempansa. Viidesluokkalaisia on yhteensä 67 ja luokka-asteella on kolme rinnakkaisluokkaa. Vatialan koulua kuvataan koulun nettisivuilla kouluksi, jossa erilaisuuden kohtaaminen ja hyväksyminen on arkipäivää. Koulu kuuluu myös kiusaamisen vastaiseen KiVa-kouluverkostoon (Vatialan koulu, n.d.).

Koulussa on aktiivinen oppilaskunta ja vanhempainyhdistys. Oppilaskuntaan kuuluu oppilaita 2-6-luokilta ja oppilaskunnan jäsenet osallistuvat myös koulun kehittämistyöhön. Vanhempainyhdistys järjestää yhteistyössä koulun oppilaiden ja henkilökunnan kanssa erilaisia tapahtumia ympäri vuoden. Tapahtumat ovat myös yksi tapa lisätä koulun ja kodin välistä yhteistyötä. Oppilaiden ja vanhempien toiveita otetaan aktiivisesti huomioon tapahtumia suunniteltaessa (Vatialan

koulu n.d). Vatialan koulun omassa opetussuunnitelmassa on myös määriteltynä periaatteet, joilla voidaan kehittää koulu yhteisön toimintakulttuuria. Tärkeässä asemassa on kehittämistyö yhdessä huoltajien ja oppilaiden kanssa (Vatialan OPS 2016, 5).

Vatialan koulun omassa opetussuunnitelmassa oppilaiden osallisuus on keskeisessä roolissa. Oppilaiden osallistuminen opiskelun ja luokan sekä koko koulun toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen nähdään olennaisena tapana vahvistaa oppilaan osallisuuden kokemusta. Vatialan koulu on määrittänyt omaan opetussuunnitelmaansa Vatialan koulun arvot. Näitä ovat ”jokaisen oppilaan monipuolinen kehittyminen ja itsetunnon vahvistuminen”, ”yhdessä tekeminen - taiteet, projektit”, ”pitkät perinteet”, ”ympäristön kunnioittaminen” sekä ”jokainen ihminen on arvokas ja tärkeä sellaisena kuin on” (Vatialan OPS 2016, 2).

Vuosina 2018-2020 Vatialan koulu toimii kuudessa eri rakennuksessa. Tämä useassa eri rakennuksessa toimiminen on ollut haaste osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusten toteutumiselle. Vanha koulurakennus purettiin ja sen tilalle on valmistumassa uusi nykyaikainen koulurakennus. Uuden koulurakennuksen arvioitu valmistuminen on keväällä 2020. Tilat on tarkoitus ottaa käyttöön syyslukukauden 2020 alkaessa. Oppilaat ja heidän huoltajansa pääsivät osallistumaan uuden koulun suunnitteluun alusta asti. Oppilaat pääsivät ideoimaan uutta koulua suunnittelupajoissa ja niistä syntyneitä ideoita siirrettiin suoraan suunnitteluasiakirjoihin. Esimerkiksi koulun pihaan tulevat pihakalusteet ovat olleet oppilaiden toivelistalla. Myös huoltajien toiveita kuultiin tilaratkaisuissa suunnitteluvaiheessa. Huoltajille järjestettiin tiedotustilaisuuksia ja ideointipajoja ja rehtori on tiedottanut kuukausittain koulun rakennusprojektin etenemisestä. Koulun väri maailmaa suunniteltaessa opettajat toivoivat rauhallista väritystä, mutta oppilaat halusivat värikkään koulun. Tässä asiassa oppilaiden toive toteutettiin.

2.5 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on järjestää Pedacafé-tapahtuma webinaarina. Tapahtumaa ennen kartoitetaan Vatialan koulun viidennen luokan oppilaiden ja heidän huoltajiensa ajatuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Opinnäytetyön tarkoitus on kokeilla digitaalista yhteistyömuotoa kodin ja koulun välillä.

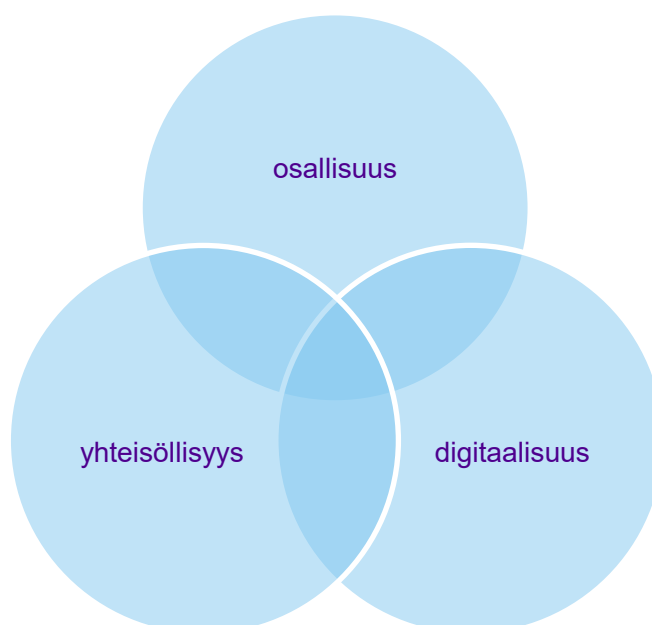
Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Mitä yhteisöllisyys ja osallisuus ovat oppilaan ja huoltajan silmin?
2. Millaisia mahdollisuuksia oppilaat ja huoltajat näkevät digitaalisuudella koulun ja kodin välisessä yhteistyössä?

Opinnäytteen tarkoituksena on tuottaa Vatialan koululle tietoa, mitä oppilaat ja huoltajat toivovat osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi Vatialan kouluun. Miten huoltajat toivovat digitaalisuutta hyödynnettävän osallisuuden kokemusten lisäämiseksi ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi. Opinnäytetyön tavoitteena on, että raporttia voidaan Vatialan koulussa hyödyntää myös uuden koulun aloitusprosessissa ja yhteisön kehittämisessä kohti osallistavampaa toimintakulttuuria.

3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa avaamme yhteisöllisyyden, osallisuuden ja digitaalisuuden käsitteitä, jotka toimivat opinnäytetyön teoreettisina lähtökohtina. Koska opinnäytetyö sijoittuu koulumaailmaan, on sen erityispainotuspisteet luonnollisesti kouluympäristöön nivoutuvassa osallisuudessa ja yhteisöllisyydessä, johon digitaalisuus tuo omat erityispiirteensä. Tarkastelemme myös digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia kodin ja koulun välisessä yhteistyössä ja voiko digitaalisuus toimia osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusten mahdollistajana.

KUVIO 3. Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat.

3.1 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyydelle ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa määritelmää. Sen määritelmä riippuu tilanteesta ja ympäristöstä, ja yhteisöllisyyden mukanaan tuomat vahvuudet tulevatkin esiin eri tavoin eri toimintaympäristöissä. Pelkkä yhdessä tekeminen ei ole yhteisöllisyyttä vaan se kätkee taustalle isompia yhteisiä intressejä. Hoikkalan ja Pajun (2013) mukaan yhteisöllisyyteen kuuluu jokin yhteinen arvoperusta tai aatteen, ajatuksen, asian, tilanteen tai kokemuksen olemassaolo.

Kaikki yhteisöllisyys ei ole luonteeltaan positiivista. Rainan (2012, 25-28) mukaan yhteisöllisyys on muuttunut vuosien aikana. Aiemmin piirteitä, joita pidettiin hyvän yhteisöllisyyden merkkeinä, ei välttämättä nähdä sellaisina enää nykyään. Aiemmin autoritaarista ja ylhäältä päin tulevaa johtajuutta pidettiin arvossaan. Se vaati annettuihin sääntöihin alistumista eikä yhteisön jäsenillä ollut mahdollisuutta vaikuttaa asioihin (Raina 2012, 26-27). Nykyään hyvän yhteisöllisyyden merkkeinä pidetään avoimuutta ja dialogista vuorovaikutusta. Hyvässä ja vuorovaikutuksellisesti toimivassa yhteisössä jokaisella yhteisöön kuuluvalla jäsenellä on tasavertainen mahdollisuus saada äänensä kuuluviin ja tätä kautta vaikuttaa yhteisön toimintaan. Johtajuus ja vallankäyttö toteutetaan yhteisiä sopimuksia noudattaen ja se on läpinäkyvää (Raina 2012, 28-29).

3.2 Yhteisöllisyys kouluympäristössä

Jotta jonkin ihmisryhmän toiminta voisi olla yhteisöllistä, tarvitaan sitä varten yhteisö, tässä tapauksessa kouluyhteisö. Rainan (2012, 52) mukaan yhteisöllisyys koulussa edellyttää kaikkien osallisuutta eli mahdollisuutta vaikuttaa oman luokan asioihin. Haapaniemi ja Raina (2019) ovat määritelleet kasvatusyhteisössä olevan yhteisöllisyyden ryhmän kehittyväksi ominaisuudeksi, jonka tavoitteena on kasvattaa yhteistä tietoisuutta dialogisen ja demokraattisen vuorovaikutuksen avulla ryhmän pyrkiessä yhteisiin tavoitteisiin. Yhteisöllisyyden kokemus kouluyhteisössä perustuu samoihin ominaispiirteisiin kuin työyhteisössäkin. Jokaisella yhteisöllä on oma identiteettinsä ja perustehtävänsä. Osassa yhteisöjä se on yhdessä määritelty, toisissa ulkopuolelta osoitettu (Raina 2012, 106). Yhteisöllisyys ja osallisuus nivoutuvatkin vahvasti toisiinsa. Eskelin ja Marttilan (2013, 78) mukaan osallisuus on perusta yhteisöllisyydelle.

Yhteisöllisyyttä voidaan kehittää. Kehitysprosessin onnistumista voidaan arvioida ja tarkastella seuraavan kolmiomallin avulla (Raina 2012, 106-108).

KUVIO 4. Yhteisön toimintakulttuurin kolmiomalli (Raina 2012, 107).

Yhteisön toimintakulttuuri muodostuu Rainan (kuvio 4) kolmiomallin mukaan kolmesta ydinalueesta. Yhteisön perustehtävästä, joka pitää sisällään yhteiset arvot, tavoitteet sekä toiminnan. Toisena osa-alueena on yhteisön rakenteet. Tähän kuuluvat johtajuus, keskustelu- ja päätöksentekorakenteet, työn- ja vastuunjako sekä tiedonkulku. Kolmantena osa-alueena tässä kolmiomallissa on vuorovaikutus, joka pitää sisällään ammatillisen vuorovaikutuksen (Raina 2012, 107.)

Tarkasteltaessa erityisesti kouluyhteisöä, on sillä olemassa virallinen palvelutehtävä, jonka yhteiskunta on sille määrittänyt. Koulun perustehtäviksi on määritelty sekä kasvatus- että opetustehtävät. Luokanopettaja toimii luokkayhteisön johtajana ja hänellä on vastuullinen rooli siinä, millaiseksi luokan toimintakulttuuri rakentuu. Hänen toimintatapansa vaikuttaa siihen, onko oppilailla mahdollisuus vaikuttaa asioihin, kokea yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Tämä liittyy myös yhteisön rakenteisiin, oppilaiden mahdollisuuksiin olla mukana tekemässä luokkayhteisöä koskevia päätöksiä. Toteutuuko tasavertainen osallisuus luokan toiminnassa. Saavatko oppilaat oikeasti päättää vai ohjaako opettaja toimintaa autoritäärisesti

ylhäältä päin. Raina (2012, 181-182) pohtiikin opettajan valmiuksia ohjata oppilaat kohti yhteisöllisyyttä ja näyttää esimerkkiä omalla toiminnallaan, kun varsinkin aiemmin työkuultuuri opettajakunnassa on ollut hyvin itsenäistä.

Vuorovaikutus nähdään Rainan (kuvio 4) kolmiomallissa tärkeässä roolissa yhteisöllisyyden kokemuksen syntyemiselle. Jaakkola (2015) käsittelee väitöskirjassaan sosiaalistumista, jonka toteutumisen hän näkee merkittävänä asiana yksilön liittymisessä yhteisöön ja myös yksilön sosiaalisen identiteetin muotoutumisessa ja kehittämisessä. Yhteisöön sosiaalistumisen hän näkee yksilön prosessina, jossa yksilö oppii ryhmän jäsenenä toimimaan ryhmän ohjeiden mukaan (Jaakkola 2015, 25).

Tarvitaan luottamusta ja vuorovaikutustaitoja, jotta yhteisön jäsen, tässä tapauksessa oppilas, uskaltaa tuoda omat ajatukset esiin muiden omia mielipiteitä kunnioittaen. Opettajan rooli luokan myönteisten vuorovaikutussuhteiden muodostamisessa ja ylläpitämisessä on tärkeä. Lehtisen, Lerkkasen ja Vauraan (2017, 259) mukaan opettaja voi omalla toiminnallaan tukea oppilaiden keskinäisiä vuorovaikutussuhteita. Koulun rehtorin rooli kouluyhteisön johtajana on keskeinen yhteisöllisen toimintaympäristön rakentamisessa. Rehtori vastaa koko työyhteisön esimiehenä yhteisöllisyyden toteutumisesta. Työyhteisössä, tässä tapauksessa opettajakunnassa, tulee olla yhteisöllisyyden kulttuuri. Jotta oppilaat voisivat oppia yhteisöllisyyteen, tulee heidän kasvaa siihen oman koulun kulttuurin kautta. Jos koulun toimintakulttuuri ei ole yhteisöllinen ei mallioppiminen ja ammentaminen koulun yhteisöllisestä kulttuurista ole mahdollista (Raina 2012, 214).

Yhteisön toimintakulttuuria tarkasteltaessa, yhteisön perustehtävä ja yhteisön rakenteet sekä vuorovaikutus ovat kaikki yhtä tärkeässä roolissa yhteisöllisen toimintakulttuurin toteutumiselle. Nämä kolme muodostavat kolmion kärjet. Ne ovat koko ajan keskenään vuorovaikutuksessa ja vaikuttavat jokainen toisiinsa. Jos jokin näistä kolmion kärjistä on epätasapainossa, ei yhteisöllisyys voi täysipainoisesti toteutua (Raina 2014, 214).

3.3 Osallisuus

Osallisuus on yhteisöllisyyden tavoin laaja käsite, eikä sitä voida yksiselitteisesti tulkita. Kiilakosken (2014) mukaan se voidaan jakaa mm. sosiaalisuuden ja poliittisuuden osa-alueisiin. Sosiaalinen ulottuvuus osallisuudessa merkitsee kuulumista, jäsenyyttä, toimivia suhteita, arvostusta, hyväksyntää ja turvallisuuden kokemusta osana itseä isompaa yhteisöä. Poliittisessa ulottuvuudessa puolestaan korostuvat osallistuminen, päätösten tekeminen, vaikuttaminen, osallistuminen lähiympäristön suunnitteluun, muutosten näkeminen sekä vallan jakaminen ja vastuu. (Kiilakoski 2014, 41.)

Osallisuutta on määritelty kansainvälisesti erilaisten osallisuuden tasomallien avulla. Tunnetuimpia on Hartin (1999) tikapuumalli, jossa esitellään kahdeksan osallisuuden tasoa (Hart 1999), tähän opinnäytetyöhön malli on lainattu Eskel & Marttila (2013, 80) teoksesta. Tasot kuvaavat kasvattajien merkitystä ja lapsen osallisuuden mahdollistamista:

KUVIO 5. Osallisuuden tasot Hartin (1999) mukaan.

Tikapuu-mallin periaate on, että osallisuus kasvaa ylöspäin kiivetessä. Tätä mallia on kritisoitu siitä, että se olettaa osallisuuden määrän kasvavan automaattisesti vaikutusmahdollisuuksien lisääntyessä ja näin ollen ei huomioi osallisten yksilöllisiä kokemuksia.

Eskel ja Marttila (2013,81) on kuvannut myös Thomasin (2000) määrittelemät osallisuuden ulottuvuudet, joissa puolestaan on kuusi tasoa. Sijoitimme ne samankaltaiseen pyramidiin, jotta vertailu Hartin (1999) malliin mahdollistuu.

KUVIO 6. Osallisuuden ulottuvuudet Thomasia (2000) mukailleen.

Seuraavassa esittelemme Lundyn mallin (kuvio 7), joka on kehitetty tukemaan lasten oikeuksien sopimuksen, artiklan 12 toteutumista. Mallissa on kysymyksiä, joiden avulla lasten parissa työskentelevät voivat arvioida toiminnassaan osallisuuden toteutumista. Sen vuoksi mallia kuvailaankin osallisuuden tarkistuslistaksi. (Department of Children and Youth affairs 2015, 22.)

KUVIO 7. Lundyn malli -osallisuuden toteutumisen tarkistuslista. Muokaten lainattu. (Department of Children and Youth affairs 2015, 22).

3.4 Osallisuus kouluympäristössä

Osallisuuteen koulu yhteisössä kuuluu vahva sosiaalinen ulottuvuus. Peruskoulu tarjoaa lapsille ja nuorille tärkeän mahdollisuuden olla osana yhteisöä ja kuulua vertaisryhmään. Kun perusopetuslakia uudistettiin, koulun tehtävää osallisuuden edistäjänä korostettiin, samalla rajaten koulun autonomiaa. Enää osallisuuden edistäminen ei ole opettajasidonnaista, vaan koulun lainmukainen tehtävä. (Kii-lakoski 2014, 41-42).

Opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun. (Perusopetuslaki, §47A.)

Joulukuussa 2013 lakiin tehtiin tämä lisäys, joka täsmentää, että osallisuuden edistäminen koskee aivan kaikkia lapsia ja nuoria koulussa. Laki ei kuitenkaan erittele konkreettisia toimia, mutta osoittaa poliittisen pyrkimyksen ohjata koulujen toimintaa. (Kiilakoski 2014, 42.) Tämä lisäys on erittäin tärkeä, sillä myös YK:n lasten oikeuksien sopimus ja siihen perustuva Lundyn malli (kuvio 7) sekä lapsi-strategia 2040 (kuvio 2) korostavat lasten oikeutta ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa, ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Koulun toimintakulttuurilla on suuri merkitys osallisuuden kokemukseen. Opettajakeskeisen opettamisen lisäksi tarvitaan oppilaiden toimijuutta ja aloitteellisuutta painottavaa vuorovaikutusta. Opettajan tulee nähdä oppilaat vakavasti otettavina keskustelukumppaneina, jotka omalta osaltaan osallistuvat merkitysten luomiseen ja voivat kehittyä myös luokan asiantuntijoiksi. Opettajan tehtävänä on osallistaa oppilaita laajentamalla niin toimintamahdollisuuksia, kuin myös osallistumiseen kohdistuva odotuksiakin. (Kumpulainen ym. 2010, 50-51.)

Osallisuuden kokemisella voidaan nähdä olevan merkittävä yhteys ihmisen hyvinvoinnille. Kiilakoski, Gretscher ja Nivala (2012) kuvailevat hyvinvoinnin rakentuvan niin elintason, ihmissuhteiden kuin itsensä toteuttamisen muodostamasta kokonaisuudesta. Osallisuudella on vahva yhteys näihin kaikkiin ulottuvuuksiin, esimerkiksi osallisuus kuulumisena yhteisöön turvaa monet perustarpeet, kuten ruoan, juoman lämmön ja turvallisuuden tarpeiden tyydyttymisen, unohtamatta tietenkään ihmissuhteisiin liittyviä tarpeita. (Kiilakoski, Gretscher & Nivala 2012, 17.) Tätä vahvistavat myös Sillanpään (2016) sekä Toukolan (2017) tekemät tutkimukset, joiden mukaan oppilaiden osallisuuden kokemukset rakentuivat ennen kaikkea juuri perustarpeiden, hyvän ja turvallisen ilmapiirin varaan.

Kodin ja koulun välinen yhteistyö on osa oppilaan oikeuksien toteuttamista koulussa. Jotta voidaan puhua nimenomaan yhteistyöstä, tulee ajatuksia vaihtaa huoltajien kanssa niin koko koulun toiminnasta, kuin myös yksittäisen oppilaan asiasta. Näin toimimalla huoltajille mahdollistuu osallisuus lapsensa koulunkäyntiin ja kouluyhteisöön. Yhteistyö takaa huoltajille mahdollisuuden antaa oman tuensa lapsensa koulunkäynnille. (Hakalehto-Wainio 2012, 116.)

Lapsen aika -kohti kansallista lapsistrategiaa 2040 (OPM & STM 2019) myös korostaa, että osallisuuden luomiseen tulee ottaa mukaan lapsen lisäksi kaikki lähiyhteisöt, kuten vanhemmat, koulu ja harrastukset. Haanpään (2019) laatiman raportin mukaan moniin harrastuksiin liittyy nykyisin vahva tavoitteellisuus ja kilpailullisuus, joka sulkee entistä varhaisemmalla iällä lapsia pois esimerkiksi seuraharrastusten piiristä. Tämä tapahtuu juuri ennen ikävaihetta (n 11 v.), jossa siitä saatavan sosiaalisen hyödyn merkitys alkaisi korostua. (Haanpää 2019, 9.) Karhuvirran (2012) mukaan koulun kerhotoiminnalla voidaan vahvistaa oppilaiden sosiaalista kehitystä ja myös ennaltaehkäistä mahdollisesti tulevia ongelmia. Kerhotoiminta tutussa ja turvallisessa ympäristössä tukee erityisesti niitä oppilaita, jotka ovat yksinäisiä tai muuten syrjäänvetäytyviä. Siksi koululla järjestettävä kerhotoiminta on yksi tärkeä keino tukea oppilaiden sosiaalista kehitystä. (Karhuvirta 2012, 182 & 189.) Tulevaisuuden visiossa lasten, nuorten ja perheiden kuuleminen on vakiintunutta ja monipuolista, sekä osallistamisen osaaminen kuuluu jokaisen lasten parissa työskentelevän työhön (OPM & STM 2019, 39.)

3.5 Digitalisaatio

Elämme digitaalisuuden aikakautta. Digitaalisuus avaa meille paljon uusia mahdollisuuksia ja sitä voidaan hyödyntää sosiaali- ja terveysalalla enenevässä määrin. Digitalisaatiolla tarkoitetaan toimintatapojen uudelleenmuotoilua sähköisten palvelujen ja työvälineiden avulla. Digitalisaatiota voidaan myös kuvata prosessina, jossa yhteiskunta siirtyy kohti digitaalista yhteiskuntaa (Korhonen 2017, 29). Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE piti sisällään myös digipalveluiden kehittämisen. LAPE-kärkihankkeessa tärkeänä lähtökohtana oli vahvistaa lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiensa osallisuutta ja osallistumista (2018, 19).

Muun muassa aiemmin mainitun LAPE-hankkeen myötä digitaalisia palveluita on kehitetty nykyaikaa paremmin palveleviksi. Sosiaali- ja terveyspalveluissa ne mahdollistavat niin lääkärin etätapaamisen verkossa kuin verkostopalaverin sosiaalipalveluissa esimerkiksi Microsoft Teams-alustalla. Sähköisten palveluiden

avulla osallistujat voivat olla mukana neuvotteluissa ja pyytää lääkärin arviota terveydentilasta etäyhteydellä paikasta riippumatta.

Pirkanmaalla digipalveluita on kehitetty muun muassa perhepalveluiden palveluita täydentämään. Esimerkiksi Nokialla on käytössä äitiys- ja lastenneuvoloitten, koulukuraattoreiden, perhetyön ja perheoikeudellisten palveluiden Chat-palvelut (Nokian kaupunki, n.d.). Palvelussa voi anonyymisti kysellä neuvoa omiin mieltä painaviin asioihin. Erilaiset Chat-keskustelumahdollisuudet ja verkossa sähköisesti toteutettavat matalan kynnyksen palvelut tuovat palvelut lähelle ja madaltavat avun pyytämisen ja neuvon kysymisen kynnyksiä.

3.6 Digitalisaatio kouluympäristössä

Teknologian kehittyminen on tuonut mukanaan valtavasti uusia mahdollisuuksia myös koulumaailmaan. Tieto- ja viestintäteknikka (TVT) on muotoutumassa olennaiseksi osaksi koulun arkea. Se toimii oppimisen apuna ja työvälineenä koulu yhteisössä. Erilaiset verkko-oppimismateriaalit laajentavat oppilaiden mahdollisuuksia oppia ja ymmärtää opittua, mutta myös opettajille mahdollisuuden muokata opetussisältöjä opetussuunnitelmaa noudattaen (Korhonen & Lavonen 2014, 65).

Digitaalisuutta voi hyödyntää monipuolisesti koulun toiminnassa. Omassa opin näytetyöprosessissa halusimme tuoda digitaalisuutta esille niin webinaarin kuin oppilaiden jatkotyöskentelyn Kahoot! -ympäristön (liite 3) avulla. Erilaiset sähköiset alustat monipuolistavat myös opetusta. Opetuksen tukena voi käyttää myös pelillistämistä, joka on yksi digitaalisen opetuksen muoto (Lehmann, McLeod & Warlick 2011, 93-99). Kahoot! - ympäristöä voidaankin hyödyntää esimerkiksi jonkin oppiaineen opetussisällön kertaamisessa tietokilpailun tapaan. Tällä tavalla oppimiseen saadaan myös lapsille innostavampia tapoja oppia ja kerrata asioita.

Digitalisaatio on myös osa kansallista lapsistrategiaa (kuviot 2). Se nähdään mahdollisuutena myös koulumaailmassa pedagogisena työvälineenä (STM & OPM 2019, 18). Kuitenkaan sen täyttä potentiaalia ei olla vielä päästy hyödyntämään

ja joiltain osin sen mukanaan tuomat haasteet ovat tähän mennessä jättäneet taustalle sen positiiviset mahdollisuudet.

Opettajien ammattijärjestö OAJ teetti jäsenistölleen selvityksen syksyllä 2015 koskien digitalisaatiota koulumaailmassa. Selvityksen lopputulemana koottiin julkaisu Askelmerkit digiloikkaan (Hietikko, Ilves & Salo 2016). Selvityksen mukaan opettajat näkivät digitalisaation mahdollisuutena kehittää koulumaailmaa ja suhtautuivat sen tuomiin asioihin innostuneesti (Hietikko ym. 2016, 8). Kartoituksen perusteella nähtiin kuitenkin vahva tarve kehittää opettajien digitaitoja ja tarjota täydennyskoulutusta digitaalisten palveluiden täyden potentiaalin käyttöön saamiseksi. Selvityksessä digitalisaatio nähtiin mahdollistajana sekä pedagogiikan ja oppimisympäristöjen uudistajana. Digitalisaatiolla nähtiin myös oppimismotiivaatiota lisääviä vaikutuksia ja sen nähtiin osallisuutta lisäävänä. Tärkeänä pidettiin sen huomioimista, että pedagogiikka ohjaa digitalisaatiota eikä toisinpäin (Hietikko ym. 2016, 8).

Korhosen (2017, 15) mukaan yhteiskunnan digitalisoituminen antaa mahdollisuuden hyödyntää nykYTEknologiaa myös kodin ja koulun välisessä yhteistyössä. Teknologiakehitys mahdollistaa luokkayhteisön oppilaiden, opettajien ja vanhempien toiminnan, vuorovaikutuksen ja oppimisen myös luokkahuoneen ulkopuolella päivittäin (Korhonen 2017, 61.) On kuitenkin muistettava, että vaikka nykYTEknologia mahdollistaa tämän, ei välttämättä kaikilla perheillä ole riittäviä valmiuksia sen käyttöönottoon.

OAJ organisoii Askelmerkit digiloikkaan- selvitystä mukailevan kyselyn jäsenilleen vuonna 2018. Kyselystä koottiin julkaisu ”Toimivaa digitalisaatiota!”. Suhtautuminen digitalisaatioon oli edelleen enimmäkseen positiivista. Digitalisaation vaikutuksen yhteisöllisyyteen nähtiin sekä positiivisena että negatiivisena. Selvityksen mukaan käytössä olevat digitaaliset välineet olivat lisänneet koulun ja kodin välistä yhteisöllisyyttä. Ikävänä lieveilmiönä nähtiin kuitenkin se, että viestintä oli muuttunut negatiivissävytteisemmäksi ja kovemmaksi (Salo 2018, 6).

Markkasen (2017, 6) mukaan erilaiset teknologiasovellukset muokkaavat vuorovaikutustamme yhteisössä. Tämä saa aikaan sen, että myös koulujen on kehitettävä myönteistä ja hyväksyvää ilmapiiriä edistävän työn keinoja, jotta teknologian

vuoksi muuttuva vuorovaikutuskulttuuri tulisi paremmin huomioiduksi. Erityisen tärkeänä nähdään vuorovaikutuksen kehittäminen oppilaiden, vanhempien ja koulun henkilökunnan välillä (Markkanen 2017, 6). Tämä on otettava huomioon lisäättäessä teknologian käyttöä kodin ja koulun välisessä yhteistyössä.

Sosiaalinen media on yhtenä teknologiakehityksen mukanaan tuomana vuorovaikutusympäristönä antanut uusia mahdollisuuksia yhteydenpitoon ja myös osallisuuden kokemuksen syntymiseen. Sosiaalisella medialla on myös kääntöpuolensa. Se voi toimia myös väylänä kiusaamiselle ja ulkopuolelle jättämiselle. Siksi onkin tärkeää, että myös sosiaalisen median käytön pelisääntöjä opetetaan niin kotona kuin koulussa. Kouluissa onkin annettava erityistä jalansijaa media-taitojen opetukselle ja siihen liittyvälle vuoropuhelulle (Markkanen 2017, 6).

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyömme on laadullinen toimintatutkimus, jossa kartoitetaan oppilaiden ja heidän huoltajiensa ajatuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä, samalla koekillen uutta yhteistyömuotoa kodin ja koulun välillä. Opinnäytetyöprosessi alkoi joulukuussa 2018. Varsinainen aineistonkeruu tapahtui Vatialan koululla keväällä 2019 yhteistyössä Vatialan koulun rehtorin, opettajien, Kangasalan kasvatusohjaajan, nuorisotoimen ja paikallisten harrastustoimijoiden kanssa järjestetyssä Pedacafé -webinaarissa. Tätä edelsi ennakkotehtävät viidesluokkalaisille oppilaille ja heidän vanhemmilleen. Ennakkotehtävistä nousseet ajatukset läpikäytiin webinaarissa, jonka jälkeen prosessi jatkui jatkotyöskentelyvaiheella luokissa. Koko aineiston analysointi tapahtui syksyn 2019 aikana.

4.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisen, eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tietoa hankitaan ja aineisto kootaan todellisissa tilanteissa, missä tutkittava kohdejoukko on valittu tarkoituksenmukaisesti. Laadulliselle tutkimukselle on myös ominaista, että tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä, toteutustapa joustaa sekä suunnitelmia muutetaan tarvittaessa olosuhteiden mukaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161-164.)

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että kohderyhmällä jolta tietoa kerätään, on itsellään kokemusta asiasta. Meidän tutkimusotteestamme on löydettävissä toimintatutkimuksellisia piirteitä. Eskola & Suoranta (1998) toteavat, ettei toimintatutkimukselle ole yhtä ja ainutta määritelmää, mutta sitä voidaan kuvailla lähestymistapana, jossa yhdessä tutkittavien kanssa voidaan löytää ratkaisu tiettyyn asiaan. Toimintatutkimukseen liittyy avoin vuorovaikutus ja tutkittavat ikään kuin kutsutaan mukaan yhteistyöhön kehittämään heidän elämänsä vaikuttavia asioita. (Eskola & Suoranta 1998, 92-94).

4.2 Pedacafé-prosessin suunnittelu ja toteutus

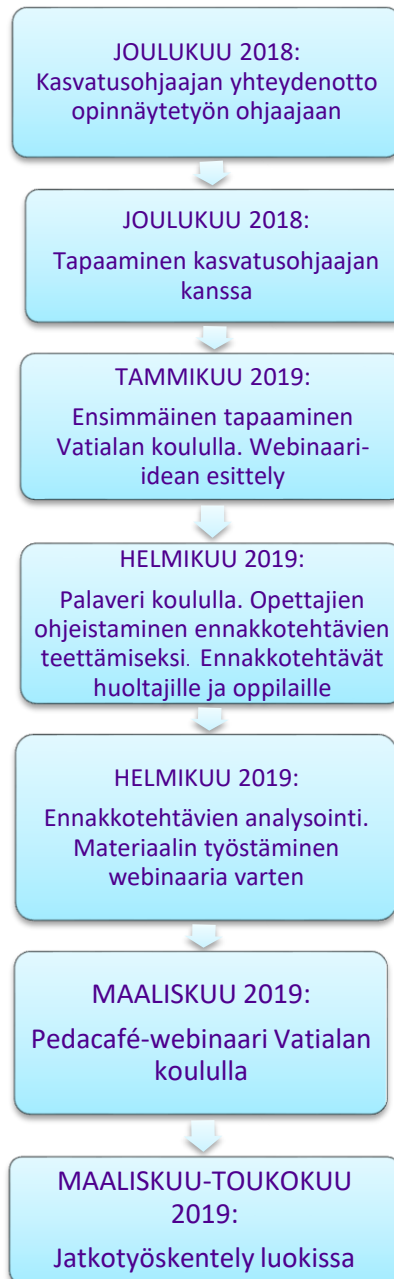
Pedacafé-prosessi käynnistyi osaltamme joulukuussa 2018. Aiemmassa Suoraman Pedacafé-toteutuksessa (kuvio 1) mukana ollut kasvatusohjaaja otti yhteyttä ammattikorkeakoulun lehtoriin Pedacafé-prosessin mahdollisen jatkotutkimuksen osalta. Kävimme tapaamassa kasvatusohjaajaa joulukuussa 2018. Kiinnostuimme ideasta ja sovimme tapaamisen Vatialan kouluun tammikuulle 2019.

Ensimmäisessä Pedacafé-toteutuksessa toiminta toteutettiin koululla rastityyppisenä tapahtumana. Halusimme saada omaan opinnäytetyöhömme uutta näkökulmaa. Saimme idean digitalisaation hyödyntämisestä Pedacafén järjestämisessä. Halusimme tarkastella, voitaisiinko osallisuutta kouluympäristössä lisätä digitalisaatiota hyödyntäen.

11.1.2019 tapasimme Vatialan koulussa. Tapaamiseen osallistuivat lisäksi Vatialan koulun yhteyshenkilö, kasvatusohjaaja, Kangasalan kaupungin nuorisohjaaja ja Kangasalan 4H-yhdistyksen toiminnanjohtaja. Heistä nuorisohjaaja, kasvatusohjaaja ja 4H-yhdistyksen toiminnanjohtaja olivat osallistuneet myös Suoraman koulun Pedacafé-toteutukseen.

Ideoimme yhdessä Vatialan koulun Pedacafé-toteutusta. Kerroimme omasta ideastamme, jossa Pedacafé-ilta järjestettäisiinkin webinaarimuotoisena. Ajatuksena oli, että webinaari koostuisi vanhemmille ja oppilaille toimitettavien ennakotehtävien vastauksien läpikäymisestä, uuden koulun esittelystä ja paikallisten harrastustoimijoiden puheenvuoroista. Ideana oli, että webinaarista saataisiin interaktiivinen niin, että vanhemmilla olisi mahdollisuus kotoa käsin osallistua webinaariin kysymällä ja kommentoimalla. Saimme ideallemme kannatusta ja päätimme rohkeasti kokeilla Pedacafén toteutusta ehdotuksemme mukaan. Nuorisohjaaja otti tehtäväkseen kutsua mukaan vapaa-ajan toimijoita ja koulu lupasi vastata webinaarin teknisestä toteutuksesta TVT-vastaavan toimesta. Vatialan koulun rehtori lupautui toimimaan webinaarin juontajana. Sovimme, että Vatialan koulun yhteyshenkilö informoi opettajia prosessin kulusta ja ennakotehtäviin liittyvistä asioista.

Vatialan koulu oli jo ennen mukaan tuloamme sopinut Pedacafé-webinaarin toteutusajankohdaksi 12.3.2019. Aloitimme heti tämän tapaamisen jälkeen valmistella ennakkotehtävän toteutusta. Laadimme tarkan aikataulun, jotta ehdimme saada ennakkotehtävien vastaukset ajoissa analysoitaviksi ja saamme koostettua niistä materiaalin ja käsikirjoituksen maaliskuun webinaaria varten.

KUVIO 8. Vatialan koulun Pedacafé-prosessin toteutus.

20.2.2019 tapasimme Vatialan koululla. Tapaamisessa viidesluokkalaisten opettajat ohjeistettiin, miten oppilaiden ennakkotehtävät alustetaan (liite 1) ja raportoidaan meille. Nuoriso-ohjaaja lupasi ottaa teknisen puolen hoitaakseen. Tätä varten hän lupasi olla yhteydessä Mediapolikseen, jotta saisimme sieltä opiskelijoita toteuttamaan kuvaamiseen ja muun tekniikan yhdessä koulun TVT-vastavaan kanssa. Sovimme, että ennakkotehtävän palauttaneet oppilaat saavat palkinnoksi tikkarit. Sovimme myös, että jatkoseurantavaiheessa koulun oppilas toimii apunamme.

Talvilomaviikolla kävimme ennakkotehtävien aineistot läpi. Litteroimme aineiston, teimme aineistolle teemoittelua ja ajan puutteen vuoksi suppean analyysin. Näiden pohjalta loimme webinaariesityksen, jossa käytiin läpi jokaisen ennakkotehtävän kysymykset ja yleisimmät vastaukset. Webinaariesitys oli PowerPointesitys, joka toimitettiin rehtorille etukäteen luettavaksi, jotta hän voisi tutustua materiaaliin ja käsikirjoitukseen webinaaria varten. Tapasimme Pedacafé-webinaaripäivänä rehtorin ja kävimme vielä läpi viime hetken asioita webinaariin liittyen.

4.3 Aineiston keruu

Opinnäytetyön aineisto kerättiin kevään 2019 aikana. Laadullinen tutkimusote mahdollistaa sen, että tutkittavien ääni pääsee esille. Aineistomme koostui vanhemmille ja oppilaille annettavasta ennakkotehtävästä, kontrolloidusta kyselystä, (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 197) joka sisälsi avoimet kysymykset, joihin kohderyhmä vastasi vapaamuotoisesti. Aineistoa saimme myös 12.3.2019 järjestetyn Pedacafé-webinaarin palautteesta (kuvio 18; kuvio 19) ja oppilaiden jatko-työskentelyn raporteista (kuva; 2 kuva; 3 kuva; 4).

4.3.1 Ennakkotehtävät

Pedacafé-työskentely alkoi oppilaiden ja vanhempien ennakkotehtävillä, eli kontrolloidulla kyselyllä. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 197) mukaan kontrolloituja kyselyjä on olemassa kahdenlaisia, informoitu kysely ja henkilökohtaisesti tarkastettu kysely. Meidän laatimamme ennakkotehtävät vastasivat henkilökohtaisesti tarkastettua kyselyä. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009)

mukaan tutkija lähettää henkilökohtaisesti tarkastetussa kyselyssä itse kyselylomakkeet ja noutaa ne itse vastausajan päätyttyä. He kuvaavat, että lomakkeiden avulla voidaan kerätä tietoa tosiasioista avointen kysymysten avulla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 197.)

Lähetimme opettajille ohjeistuksen (liite 1) jossa ohjeistimme kuinka osallisuutta ja yhteisöllisyyttä voisi käsitellä luokassa ennen kuin oppilaat vastaavat tehtäviin. Oppilaat vastasivat seuraaviin kysymyksiin avoimilla vastauksilla:

1. Minkälainen on unelmakoulusi?
2. Millaisia yhteisiä tapahtumia toivot Vatialan koulussa olevan?
3. Millaista harrastustoimintaa toivoisit järjestettävän vapaa-ajalla?
4. Miten toivot digitaalisuutta hyödynnettävän koulun ja kodin välisessä yhteistyössä Vatialan koulussa?

Oppilaat vastasivat ennakkotehtäviin anonyymisti pareittain tai neljän hengen ryhmissä, ja lähettivät vastauksensa meille sähköpostin liitetiedostona. Näin he saivat samalla harjoitella TVT-taitoja oppitunnilla.

Vanhempien ennakkotehtävät teimme kirjallisesti vihkoseksi (liite 2), jonka oppilaat veivät kotiin täytettäväksi. Kysymykset olivat lähes samoja, muotoiltuna vain hiukan erilaisiksi:

1. Minkälaisessa koulussa haluaisit lapsesi opiskelevan eli millainen olisi unelmien koulu? Millaiseen yhteisöön toivoisit hänen kuuluvan?
2. Millaisia yhteisiä tapahtumia toivot Vatialan koulussa olevan?
3. Millaista harrastustoimintaa toivoisit lapsellesi järjestettävän vapaa-ajalla?
4. Miten digitaalisuutta voisi hyödyntää koulun ja kodin välisessä yhteistyössä?

Vanhemmat kirjoittivat vihkosiin anonyymit vastaukset, jotka palautuivat oppilaiden mukana koululle suljetussa kuoressa. Kun olimme saaneet sekä oppilaiden että vanhempien vastaukset, kävimme ne huolella läpi etsien yhtäläisyyksiä ja teemoittelimme ne kuvion 10 mukaisesti.

4.3.2 Pedacafé-webinaari

Pedacafé-webinaari järjestettiin live-lähetyksenä Vatialan koululta 12.3.2019 klo 18. Paikalla olivat meidän lisäksi koulun rehtori ja yhteyshenkilö, nuorisotoimen edustaja ja joukko paikallisia harrastustoimijoita. Webinaarin kuvauksesta vastasivat Tampereen ammattikorkeakoulun media-alan opiskelijat yhteistyössä koulun TVT-vastaavan kanssa.

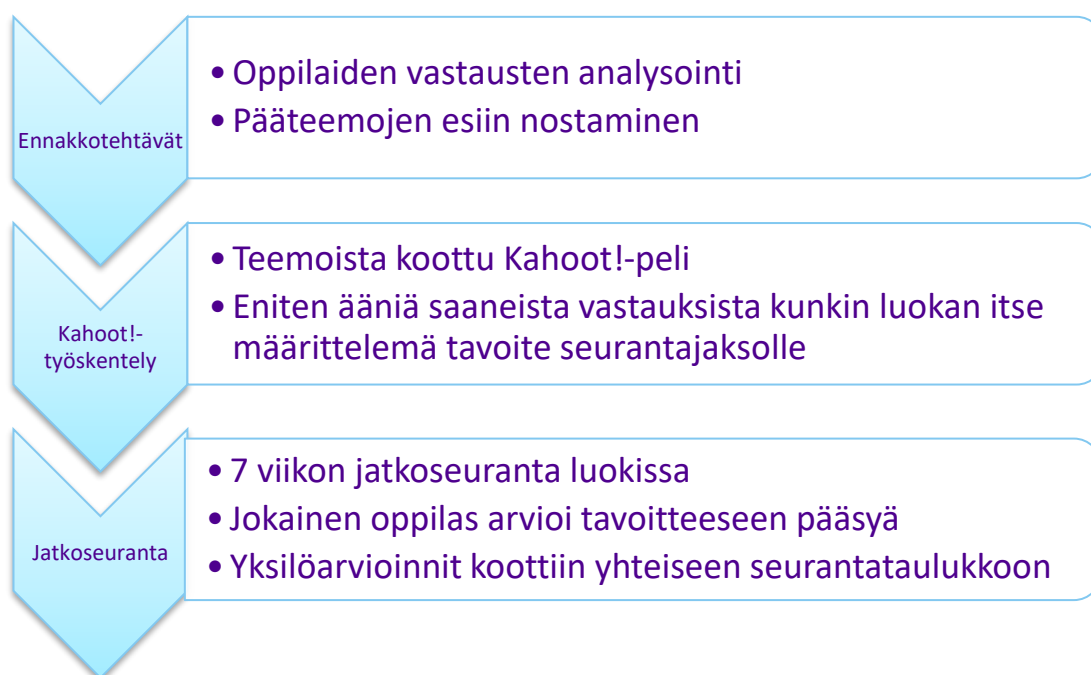
Vanhemmille oli lähetetty osallistumislinkki webinaariin Wilma -sovelluksen kautta. Koulun rehtori kävi webinaarissa läpi oppilaiden ja vanhempien ennakkotehtävien vastaukset. Tarkoituksenamme oli saada chatin kautta osallistujia keskustelemaan ja kommentoimaan, mutta se ei toteutunut oletetulla tavalla. Viime hetkillä ennen webinaaria, kuvauksesta vastanneet media-alan opiskelijat päätyivätkin vaihtamaan alustaksi YouTubea, vaikka yhdessä koulun TVT-vastaavan kanssa oli päädytty Adoben käyttämiseen. YouTube ei alustana palvellut omaa ideaamme vuorovaikutteisesta webinaarista.

Webinaari kesti n. tunnin ja lähetyks kuvattiin Vatialan koulun tiloissa. Webinaarin ensimmäinen puoli tuntia oli rehtorin juontamana ennakkotehtävien purkoa ja viimeinen puoli tuntia oli varattuna harrastustoimijoiden toiminnan esittelyille. Jokainen toimija oli varautunut omaan esitykseen ja siihen käytettiin aikaa n. viisi minuuttia jokaista toimijaa kohden.

4.3.3 Jatkotyöskentely

Pedacafé-webinaarin jälkeen käynnistimme luokissa jatkotyöskentelyvaiheen viikolla 13. Koulun oppilas oli kanssamme yhteistyössä, ja hän kävi teettämässä luokissa Kahoot! -pelin, johon hän sai meiltä henkilökohtaisen ohjeistuksen (liite 4) koululla etukäteen. Peliin jokainen oppilas kirjautui omalta älypuhelimeltaan. Peliin olimme nostaneet vastausvaihtoehdoiksi ennakkotehtävistä nousseita, oppilaiden tärkeinä pitämiä asioita osallisuuden vahvistamiseksi. Pelin tarkoituksena oli saada enemmistön mielipide esiin. Kahoot! -pelissä oli valintaruutuja, joista tulee pisteet sen mukaan, kuinka moni pelaaja on valinnut saman vastauksen. Kysymyksiä pelissä oli yhteensä kolme ja jokaisessa kysymyksessä yhteensä neljä vaihtoehtoa (liite 3).

Yhteistyössä kanssamme ollut oppilas kirjoitti taululle Kahoot! -pelin jokaisen kysymyksen eniten pisteitä saaneen vaihtoehdon. Lopulta taululla oli kolme eniten pisteitä saanutta vaihtoehtoa. Näistä vaihtoehdoista jokainen luokka valitsi enemmistöäänestyksellä luokalleen tavoitteen (kuva; 2 kuva; 3 kuva; 4) osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi. Ennen valintaa he pohtivat yhdessä, millaisia toimia tavoitteisiin pääseminen oppilailta vaatisi. Tässä keskustelussa opettaja oli oppilaiden apuna.

KUVIO 9. Jatkotyöskentelyn vaiheet.

Kun tavoite oli löytynyt, aloitettiin tavoiteseuranta. Oppilaat alkoivat tehdä viikoittain seurantaa luokan seinälle laitettaviin arviointiportaisiin (kuva 1). Jokainen oppilas vei ympyräkuvion sille portaalle, jolla itse koki luokan tilanteen olevan. Arviointiportaista luokka sai viikkopisteet. Luokka valitsi keskuudestaan kaksi oppilasta, jotka laskivat perjantaisin luokan pisteet viikkoraporttiin (kuva; 2 kuva; 3; kuva 4). Seurantaa tehtiin viikon 20 loppuun. Seurantajakson päätteeksi haimme viikkoraportit koululta.

4.4 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein analyysimenetelmänä sisällönanalyysia. Tällä aineistomenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Sarajärvi & Tuomi, 2018, 117). Aineistomme analysoitiin sisällönanalyysilla kahdessa erässä. Koska ennakkotehtävien ja webinaarin välille ei jäänyt kovin paljoa aikaa, päädyimme kokoamaan ennakkotehtävistä nousseet vastaukset teemoitellen taulukkoon. Aineistosta pyritään teemoittamalla löytämään ja erottamaan tutkimuskysymysten kannalta olennaiset aiheet, teemat (Eskola & Suoranta, 2005, 174). Kysymysten kautta haettiin vastausta siihen, mitä vastaajat kokivat tärkeinä asioina koulussa, sekä kodin ja koulun välisessä yhteistyössä ja miten sitä tulisi toteuttaa. Alla oleva nuoli (kuvio 10) havainnollistaa teemoitteluprosessia.

KUVIO 10. Pedacafén ennakkotehtävien vastausten teemoitteluprosessin eteneminen.

Aineiston analysointiprosessi lähti liikkeelle ennakkotehtävien läpikäymisestä. Aluksi luimme vastaukset läpi. Tämän jälkeen kokosimme kunkin kysymyksen vastaukset oman kysymyksen alle, esimerkiksi ”Millainen on unelmakoulusi” -kysymyksen alle koottiin kaikki tämän kysymyksen vastaukset. Näin aineistoa oli helpompi käsitellä, kun vastaukset oli kirjoitettu allekkain. Seuraavaksi nostimme vastauksista esiin keskeiset pääteemat. Tämä mahdollisti samankaltaisten vastausten ryhmittelyn pääteemojen alle. Käytimme tätä samaa tapaa jokaisen ennakkotehtäväkysymyksen läpikäymisessä.

Webinaaripalautteen (kuvio 18; kuvio; 19) aineistoa kertyi niukasti. Ennakkotehtävien vastauksissa käyttämämme teemoitteluprosessi ei kokonaisuudessaan palvellut näin niukkaa aineistoa. Analysointi tehtiin käyttämällä teemoitteluprosessin (kuvio 10) kahta ensimmäistä vaihetta. Aineisto käytiin läpi kirjoittamalla vastaukset auki kysymysten alle.

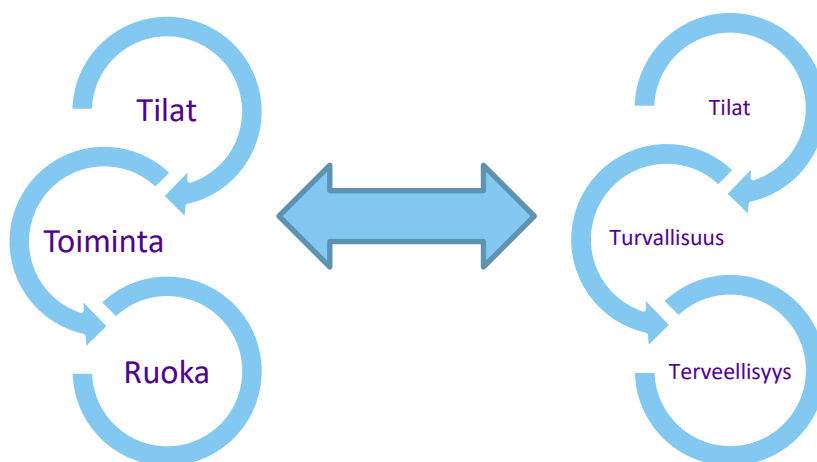
Luokissa tapahtuneen jatkoseurannan materiaalin analysointi oli nopeaa. Hakiesamme jatkoseurantataulukot (kuva 2; kuva 3; kuva; 4) koululta seurantajakson jälkeen, saimme tietoomme luokkakohtaiset tavoitteet. Taulukot, joihin oppilaiden viikkokohtaiset tavoiteseurannat kirjattiin, käytiin jokainen yksitellen läpi ja niitä verrattiin tavoitteeseen. Seuranta oli tehty vaihtelevasti, joten luokkakohtaisia arviointitaulukoita ei pystynyt juuri vertaamaan keskenään. Toki myös tavoitteiden luokkakohtaiset erot eivät mahdollistaneet suoraa vertailua.

5 TULOKSET

Tässä luvussa kuvaamme tutkimuksemme tuloksia. Olemme jakaneet tulokset eri otsikoiden alle, jotka kuvaavat sekä oppilaiden että heidän vanhempiensa osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksiin vaikuttavia kokonaisuuksia. Luvun loppuun olemme koonnut keskeisimmät tulokset yhteenvetona (taulukko 1; taulukko 2).

5.1 Oppilaiden ja vanhempien unelmakoulu

Pedacafén ennakkotehtävien vastauksista esiin nousseet teemat (kuvio 11) eivät merkittävästi eronneet toisistaan oppilaiden ja vanhempien välillä. Päädyimme kuitenkin teemoittelussa käyttämään eri termejä, koska vastaajat näkivät asiat eri näkökulmista. Seuraava kuvio havainnollistaa mitkä kolme pääteema-alueita kummankin ryhmän vastauksista nousivat eniten esille kysyttäessä minkälainen olisi unelmakoulu. Kuvion välissä oleva nuoli havainnollistaa teemojen samankaltaisuutta molempien vastaajaryhmien kesken. Näiden teemojen sisällä oli havaittavissa piirteitä, jotka viittasivat sekä toiveisiin opetusta, mutta myös kouluympäristöä kohtaan. Sekä oppilaiden että vanhempien vastauksissa toiveet esiintyivät sekä asioina, jotka jo toteutuivat Vatialan koulussa, että asioina, joita he olisivat halunneet jollain tavoin muuttaa tai lisätä.

KUVIO 11. Unelmakoulu oppilaat vs. vanhemmat.

5.1.1 Tilat

Tilojen merkitys unelmakoulussa oli suuri. Oppilaat toivoivat viihtyisiä ja nykyäikaisia, isompia tiloja käyttöön. Viihtyisyyttä oppilaat kuvasivat mm. siten, että tilat olisivat valoisia, tuolit mukavia, pulpetit isompia, olisi myös löhöilysohvia ja -säkituoleja. Monipuolinen liikuntasali nousi myös monessa vastauksessa esiin. Oppilaiden vastauksissa myös ulkotiloilla oli iso merkitys. Sinne he toivoivat myös tilaa enemmän, keinoja sekä leikkikaluja. Toiveissa oli myös, että ulkonakin voisi opiskella, erityisesti lämpimään aikaan. Seuraavassa muutamia nostoja oppilaiden vastauksista:

”monipuolinen liikuntasali, luokat ja käytävät eivät kaikuisi, lukunurkkaus ja pieni kirjasto, pihalla olisi keinoja ja muita leikkikaluja”

”oleskelupaikoissa olisi pehmeitä patjoja ja olisi monta isoa aulaa”

”monipuolinen liikuntasali Esim. Tramppoja, Airtrack, patjoja”

Vanhempien vastauksissa korostuivat enemmänkin tilojen sisäilman laatuasiat, jotka samalla kytkeytyivät myös kuvailuihin tilojen terveellisyydestä. Viihtyisyys koettiin myös tärkeänä, ja sitä kuvailtiin oppilaiden tavoin valoisuudella ja tilojen isommalla koolla. Tilojen monipuolisuus korostui ja sitä moni kuvasi tilojen muunnettavuudella. Viihtyisyyttä kuvailtiin kotoisuudella ja vanhemmat erittelivät esimerkiksi unelmakoulussa olevat erilliset opiskelu-, oleilu- ja aktiviteettialueet/nurkkaukset. Aktiviteettialueita toivottiin myös ulos. Vastauksissa oli myös toiveita pulpettien korvaamisella säkkituolein. Rauhallisuutta kuvattiin mm. niin, ettei ilmastointi pitäisi melua ja muutenkin tilojen akustiikka olisi hyvä. Tämä toive yhdistyi monen vastaajan kohdalla myös erilliseen läksyjentekonurkkaukseen. Seuraavassa muutamia nostot vastauksista:

”toimivat ja oppimista tukevat tilat ja välineet”

”kunnolliset liikuntatilat pukuhuoneineen ja suihkuineen, joita myös käytettäisiin”

”mukavia oleskelutiloja ja läksyjen tekotiloja”

Oppilaiden unelmakoulussa toiminta nousi yhtenä teema-alueena esiin, kun vanhemmilla korostui enemmän turvallisuus. Näitä tuloksia tarkastellessamme huomasimme, että oppilaat kuvasivat toiminnan kautta samoja asioita, mitä vanhemmat turvallisuusnäkökulmasta. Oppilaiden vastauksissa nousi mm. opettajien toiminta oppilaita kohtaan, esimerkiksi näin:

”enemmän yhteistä toimintaa, esim. enemmän ryhmätehtäviä ja enemmän retkiä”

”vähemmän istumista, saisi olla oma itsensä ja kiusaamiseen puututaan”.

”oppilaita kuunneltaisiin enemmän”

Vanhemmat kuvailivat turvallisuuden kautta toimintaa esimerkiksi näin:

”turvallista, yksilön tarpeet huomioon ottavaa ja ammattitaitoista”

”koulussa olisi hyvä olla työrauha silloin kun sitä tarvitaan. Minkäänlaista kiusaamista ei saa hyväksyä ja siihen puututaan heti”

”että kaikki oppilaat tuntisivat kuuluvansa osaksi ryhmää ja koko koulun yhteisöä”

Vanhempien vastauksissa turvallisuus käsitti ilmapiirin lisäksi myös fyysisten tilojen turvallisuuden. Usein avoimiin vastauksiin oli kirjattuna turvallisuus, ja sen alle eriteltyinä mitä se pitää sisällään. Yhtäläisyyksiä oppilaiden ja vanhempien vastauksissa oli niin toiminnan kuin turvallisuuden näkökulmasta, että oppilaita kuunneltaisiin enemmän ja olisi parempi työrauha.

5.1.2 Ruoka ja terveellisyys

Oppilaiden vastauksissa ruoka nousi suureen arvoon. Miltei jokaisen unelmakouluvastauksessa esiintyi ruoka. Vanhempien vastauksissa sillä ei ollut niin suurta merkitystä, vaikka joissakin vastauksissa silti mainittiin hyvä ja terveellinen ruoka. Terveellisyys- teema nousi vanhempien unelmakoulussa esiin enemmän terveen

sisäilman toiveella, mitä puolestaan oppilaat eivät maininneet. Tässä muutama nosto vanhempien vastauksista:

"unelmien koulu on sisäilmaltaan ja ilmapiiriltään terve"

"terveydelle haitaton"

"sisäilma on puhdasta"

Oppilaiden vastauksista ilmeni toive paremmasta ruoasta ja sen monipuolisuudesta. Seuraavassa muutama nosto vastauksista:

"olisi parempaa ruokaa"

"hyvää ja hyvin valmistettua ruokaa, paljon lisukkeita ja jälkiruoka"

"olisi mukavaa jos pitkinä päivinä voisi ottaa kouluun evästä"

Oppilaiden vastauksissa korostui etenkin ruoan laatu ja määrä. Toiveruokiakin luettiin paljon. Useammassa vastauksessa toivottiin pidempiin koulupäiviin mahdollisuutta eväiden syöntiin.

5.2 Toiveet koulun yhteisistä tapahtumista

Ennakkotehtävillä selvitimme, minkälaisia yhteisiä tapahtumia Vatialan kouluun sekä oppilaat että vanhemmat toivoivat. Tähän kysymykseen oppilailta saadut vastaukset olivat laajempia ja yksityiskohtaisempia mitä vanhempien vastaukset. Kokosimme alla olevat kuviot (kuvio 12; kuvio; 13) kaikista saaduista vastauksista.

Kuvio 12. Millaisia yhteisiä tapahtumia oppilaat toivoivat Vatialan kouluun.

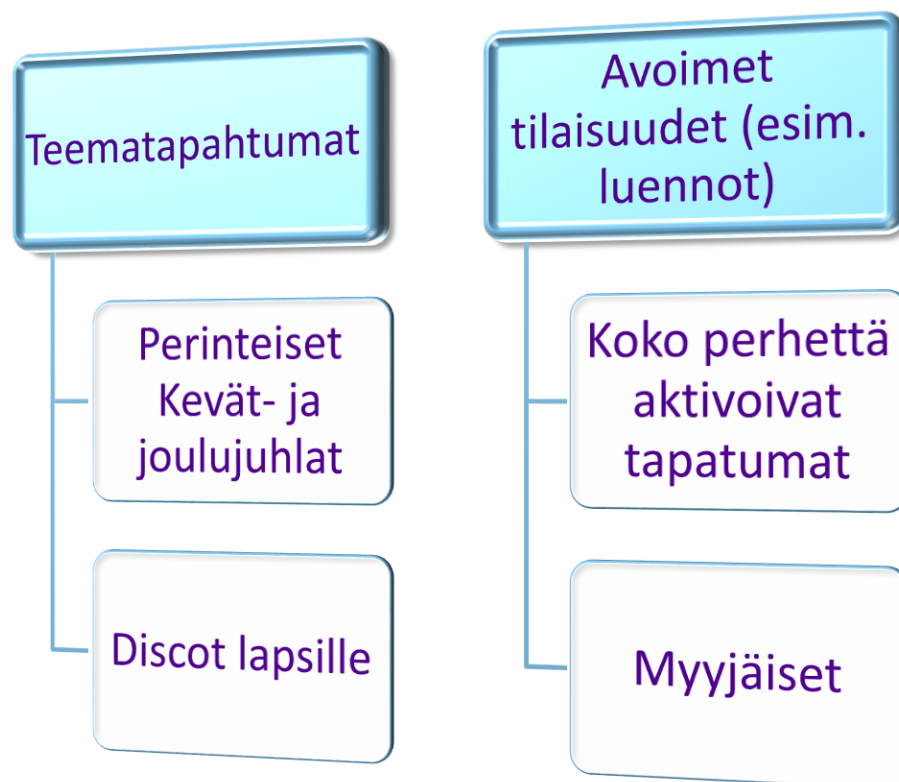
Oppilaiden vastauksista nousi paljon toiveita. Seuraavassa muutamia poimintoja vastauksista:

”enemmän retkiä luokka asteiden kesken/kanssa. Olisi edes kerran kahdessa kuukaudessa yksi lemmikki päivä. Olisi mukavaa jos luokka asteiden kesken olisi päivä jolloin pelataan lautapelejä”

”enemmän luokkaretkiä ja enemmän yökouluja”

”päivä jolloin saa ottaa lähimmäisen kouluun ja kierretään erilaisia pisteitä esim askartelupiste, ulkoleikki ja mehupiste”

Liikunta liittyi vahvasti myös toiveeseen koulujen välisistä kilpailuista, mainintoina oli nimenomaan urheilukisat. Julkkisten koulukäyntejä toivottiin, mainittuna oli erityisesti tubettajat.

KUVIO 13. Millaisia yhteisiä tapahtumia vanhemmat toivovat Vatialan koulussa olevan.

Molempien vastaajaryhmien kesken on nähtävissä, että yhteisillä tapahtumilla on paikkansa yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamisessa. Oppilaiden vastauksista nousi paljon konkreettisia toiveita, vanhemmat vastasivat enimmäkseen yleisellä tasolla ”teematapahtumat” kun oppilaat selkeästi erottelivat minkälaisia tapahtumia he haluavat. Vanhempien vastauksissa avoimet tilaisuudet käsittivät kaksi esimerkkiä: luennot sekä avoimien ovien päivät. Seuraavassa muutama nosto vanhempien vastauksista:

”en toivo yhteisiä tapahtumia, koska ajan puute. Koulun discot on lapsille kivoja”

”avoimien ovien päivä, jolloin vanhemmat voisivat osallistua oppitunneille ja tutustua kouluun”

”tapahtumia, joissa on mukana sekä lapset että aikuisten. Lisää Valtialassa kylätunnelmaa”

Vanhempien vastauksissa oli hajontaa siinä, että osa toivoi kovasti koko perhettä aktivoivia tapahtumia, ja osa selvästi vain lapsille olevia tapahtumia. Vanhempien vastausten joukossa oli myös toive, ettei yhteisiä tapahtumia olisi ollenkaan ja sitä perusteltiin ajan puutteella.

5.3 Harrastustoiminta

Harrastuksilla on iso merkitys lasten ja nuorten elämässä. Niiden tulee olla mieleisiä, valittavissa olevia, joissa voi löytää sekä hyödyntää omia vahvuuksiaan yhdessä toisten kanssa. Harrastuksista kysyttäessä nousi esiin sama teema kummallakin vastaajaryhmällä, toive monipuolisesta kerhotoiminnasta. Molempien vastaajaryhmien toiveet on koottu kuvioksi (kuvio 14; kuvio 15).

KUVIO 14. Oppilaat toivovat järjestettävän vapaa-ajalla kerhotoimintaa.

Oppilaiden vastauksissa kerhotoiminta nousi tärkeäksi. Musiikkikerhoja oli eritelty niin, että se sisältäisi niin laulamista kuin erilaisten soitinten kokeilua. Kokkikerhot mainittiin niin ruoanlaittona kuin leivontana. Urheilua toivottiin niin sisällä kuin ulkona, mainintoina tanssi, jääkiekko, jalkapallo, pihapelit mutta myös e-urheilu ja

rentoutumiskerho. Kielikerhoissa mainittiin esimerkkeinä, Darian/Farsian ja Espanjan kielet. Tietokonekerhoon toivottiin pelaamista ja koodausta. Taidekerho oli toiveena yleinen, yksi eritelty vastaus, jonka katsoimme kuuluvan tähän kategoriaan, oli piirtäminen. Käsityökerho oli toiveena yleinen, muutamia toiveita oli myös askartelukerhosta mutta päädyimme kategorioinnissa yhdistämään sen käsityökerhoon. Seuraavassa muutama nosto oppilaiden vastauksista:

”toivoisin harrastustoimintaa vapaa-ajalle: leivontakerho, kuoro, soitto-kerho, urheilukerho ja piirustuskerho”

”vaikka jalkapallon pelaamista, sählyä ja muita harrastuksia”

”toivoisimme, että koululla voisi harrastaa erilaisten kielen opiskelua”

KUVIO 15. Vanhemmat toivoivat lapsilleen vapaa-ajalle kerhotoimintaa.

Vanhempien vastauksissa toivottiin luovan ilmaisun kerhoja, joka sisälsi kuvataiteen, tanssin, musiikin, valokuvauksen ja teatterin. Musiikki tuli esiin myös eriteltyinä, kuten bänditoimintana ja kuorona. Liikunnassa toivottiin monipuolisuutta, kuten liikuntaleikkejä ja pallopelejä ja että liikuntakerhossa pääsisi tutustumaan eri lajeihin. Tietokonekerhot sisälsivät vastauksissa niin tietokonepelaamisen, koodauksen kuin yleisesti digitaitojen harjoittelun. Kokkikerhossa toivottiin sekä

ruoanlaittoa että leivontaa. Kielikerhoa toivottiin yleisellä tasolla, yhdessä vastauksessa esimerkkinä oli mainittu Kiinan kieli. Seuraavassa muutama nosto vanhempien vastauksista:

”koulupäivä olisi vähän pidempi ja pakollisen lisäksi jäisi yhdessä puuhaamiseen, tiedeprojekteihin, taideaineisiin ja mukavaan tekemiseen”

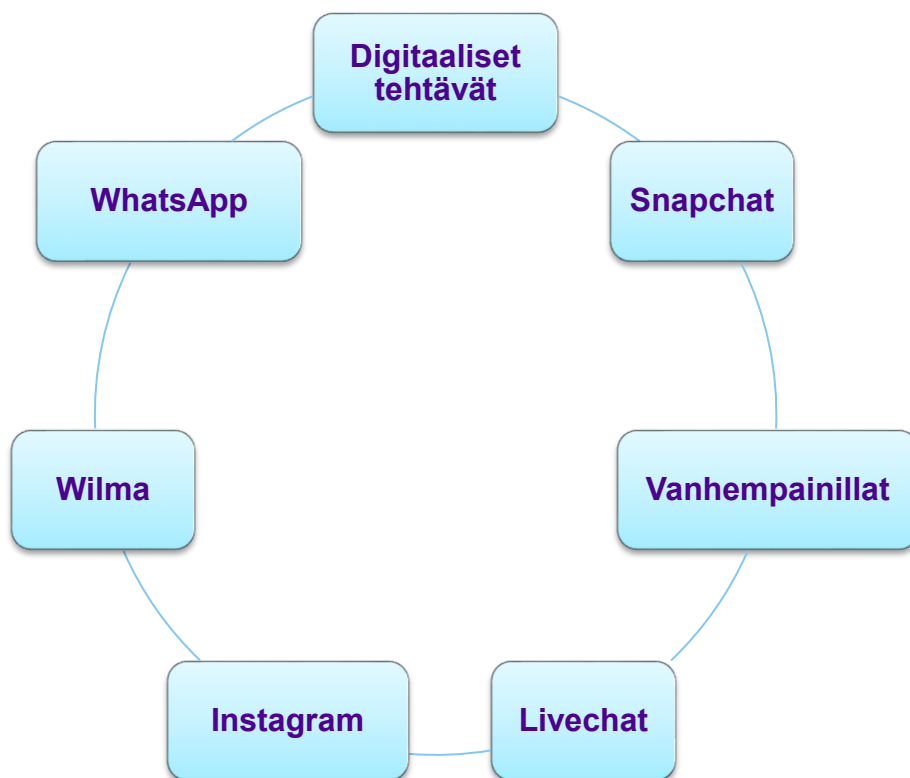
”sellaiset harrastukset, jotka alkaisivat heti koulupäivän jälkeen, olisivat hyviä. Liikunnalliset tekemiset olisivat hyviä”

”kerhoja voisi olla lisää. Esim. ulkoleikkejä rennosti”

Harrastustoimintaa toivottiin erityisesti kerhotoimintana, joka olisi koulupäivän jatkeena, ja tämä toistui selkeästi molemmissa vastaajaryhmissä (kuvio 14; kuvio; 15). Vanhempien vastausten joukossa oli myös vastaus, missä ei toivottu mitään koska lapsi harrasti jo koulun ulkopuolella paljon.

5.4 Digitaalisuuden mahdollisuudet koulun ja kodin välisessä yhteistyössä

Digitaalisuus ja sen hyödyntäminen koulun ja kodin välisessä yhteistyössä on vuosi vuodelta lisääntynyt. Opinnäytetyömme yhtenä pääteemana oli digitaalisuus. Halusimmekin selvittää ennakkotehtävien avulla oppilaiden ja heidän huoltajiensa ajatuksia (kuvio 16 ; kuvio 17) digitaalisuudesta ja sen tuomista mahdollisuuksista yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistajana. Vastauksissa oli yhtäläisyyksiä muun muassa Wilma-alustan käytön hyödyntämisen suhteen. Niin oppilaat kuin huoltajatkin toivoivat mahdollisuutta digitaalisten tehtävien tekemiseen ja vanhempainvarttien järjestämisestä Skypeä.

KUVIO 16. Oppilaiden ideoita digitaalisuuden hyödyntämiseen kodin ja koulun välisessä yhteistyössä.

Oppilaat toivoivat digitaalisuutta hyödynnettävän erilaisten digitaalisten tehtävien muodossa. Kodin ja koulun väliseen yhteydenpitoon ehdotettiin Wilma-sovellusta sekä sosiaalisen median kanavia kuten Instagramia, Snapchatia ja WhatsAppia. Myös livechatin käyttöä ehdotettiin. Oppilaat ehdottivat myös vanhempainiltojen, arviointikeskustelujen ja muiden tilaisuuksien siirtämistä digitaalisille alustoille. Tässä muutama poiminta oppilaiden vastauksista:

”Snapchat ja Instagram ja TikTok ja YouTube”

”Toivomme digitaalisuutta hyödynnettävän koulun ja kodin välisessä yhteistyössä siten, että vanhempainiltoja ja arviointikeskusteluja voitaisiin käydä digitaalisten laiteiden avulla.”

”Koulun Live-Chat, ja koulun oma videopeli”

Oppilaat näkivät digitaalisuudella monipuolisia mahdollisuuksia (kuvio 16) niin yhteydenpitovälineenä kuin oppimista helpottavana työvälineenäkin.

KUVIO 17. Vanhempien ideoita digitaalisuuden hyödyntämiseen kodin ja koulun välisessä yhteistyössä.

Vanhempien vastauksissa oli monipuolisia kehittämissideoita digitaalisuuteen liittyen (kuvio 17). Osa näki nykyisen Wilman käytön riittävänä digitaalisena yhteistyövälineenä eikä kaivannut uusia toimintatapoja. Muutama kritisoi Wilman huonoa käytettävyyttä ja toivoi siihen muutosta. Lomakkeiden siirtämistä digitaaliseen muotoon toivottiin, samoin mahdollisuutta varata aika vanhempainvartiin digitaalisesti. Oppilaiden toivetta mukaillen myös vanhemmat toivoivat vanhempainvartiin ja -iltojen siirtämistä verkkoympäristöön kuten Skypeen. Vanhempien vastauksista nousi esiin toive digitalisaation hyödyntämisestä reaaliaikaisen yhteydenpidon välineenä. Toivottiin kuvia, videopätkiä ja jopa videostriimausta oppilaiden koulupäivistä. Luokan YouTube-kanava mainittiin myös muutaman kerran. Mahdollisuutta harjoitella kokeisiin ja läksyapuja kaivattiin digitaaliselle alustalle. Kieltenopiskeluun esimerkiksi Bingelissä kaivattiin tunnuksia kaikille. Etäopiskelun mahdollistuminen verkon kautta nousi myös vanhempien vastauksissa esiin. Tässä muutamia esimerkkejä vanhempien vastauksista:

*”Digitaalisuutta voisi hyödyntää esim. järjestämällä mahdollisuuden Skype-tapaamisiin, jos muuten on vaikeaa löytää yhteistä ajankoh-
taa esim. tapaamisiin. Toki kannatan myös perinteistä tapaamista.”*

”Oppilaan päivästä pätkiä esim. videon muodossa.”

”Kuvia koulupäivistä olisi mukava nähdä nykyistä enemmänkin. Voisiko kuvia ladata johonkin digitaaliseen kanavaan?”

Wilma -sovellus nähtiin tärkeänä informaatiovälineenä koulun ajankohtaistiedotteiden osalta. Vanhemmat antaisivat kuitenkin jatkossa tilaa myös uusille tiedotusväylille ja sähköisille alustoille kodin ja koulun välisessä yhteistyössä.

5.5 Pedacafé-webinaaripalaute

Webinaarin jälkeen kaikille Vatialan koulun oppilaiden huoltajille tehtiin Wilman kautta palautekysely (liite 5), jossa oli vielä mahdollisuus kertoa ajatuksia webinaariin liittyen. Wilman palautekyselyssä kysyttiin jatkokysymyksiä ennakkotehtäviin liittyen. Kysymykset oli tarkoitus kysyä jo webinaarissa, mutta ne jäivät kysymättä webinaarialustan yllättävän muutoksen vuoksi. Kyselyn toteuttamisessa auttoi kaupungin TVT-koordinaattori, joka laati Surveypal-kyselyn ohjeidemme mukaan. Kyselyyn oli mahdollista vastata anonyymisti 25.3.-3.6.2019 välisenä aikana.

Kyselyssä selvitettiin myös huoltajien mielipidettä Pedacafé-webinaarista ja siitä, voisiko heidän ennakkotehtävien vastauksissa toivomansa koko perhettä aktivoivat tapahtumat toteuttaa verkossa. Vastauksissa oli hajontaa. Osa oli sitä mieltä, että tällaiset tapahtumat voivat tapahtua vain kasvatusten koulun pihalla tai salissa. Ajateltiin ettei webinaari kokoa ihmisiä samalla tavalla kuin perinteiset tapahtumat kuten kevätjuhlat. Toiset taas kokivat webinaarin hyvänä, sillä sitä pystyi seuramaan esim. ruuanlaiton lomassa.

”Usein on vaikea ehtiä paikalle, tätä pystyi kuuntelemaan samalla kun laittoi ruokaa.”

”Mielestäni ei. Webinaari ei kokoa ihmisiä samalla tavalla kuin perinteiset tapahtumat. Itse en kyllä näe tarvetta perhettä aktivoiviin tilaisuuksiin -nykymuotoiset kevät- ja joulujuhlat ja muutama muu säännöllinen tapahtuma (esim. kevättrieha) kyllä riittävät.”

”Ilman muuta voisi olla mielestäni webinaari oli oikein toimiva kokonaisuus.”

Kritiikkiä annettiin webinaarin toteutusalueista ja liittymisongelmista. YouTube-alustan koettiin olleen vuorovaikutukseton ja tästä syystä tylsää seurattavaa. Toiset vastasivat webinaarin olevan hyvä keino järjestää vanhempainilta. Osassa vastauksia pohdittiin, että paras yhdistelmä syntyisi webinaarin ja kasvokkain tapahtumien kohtaamisten kombinaatiosta. Palautteessa pyydettiin huoltajia tarkentamaan, millaisia luentoja toivoisivat koulun järjestävän. Toiveissa olivat erilaiset kasvatukseen ja kodin ja koulun yhteiskehittämiseen liittyvät luennot ja tapaamiset. Toivottiin kiusaamiseen, päihteisiin ja mediakasvatukseen liittyviä luentoja. Informaation lisäämistä koulun arjesta ja käytänteistä toivottiin myös. Muutama nosto vanhempien vastauksista:

”Tämä olisi erittäin hyvä tapa pitää vanhempainiltoja. Vähän vaatii harjoittelua toteutukseen.”

”Kyllä oikein hyvin! Välineenä vain jokin muu kuin Youtube.”

”Webinaarin seuraaminen oli aika tylsää. Ei ollut kovin vuorovaikutteista. En järjestäisi vanhempainiltaa yksinomaan verkossa. Livetaapaamisen rinnalla se voisi toki olla näppärä vaihtoehto (esim. jos pitäisi sopia vaikka luokkaretkestä/leirikoulusta vanhempien ja opettajan kesken)”.

Vanhemmilta kysyttiin myös, kokevatko he osallisuutta saadessaan vaikuttaa esimerkiksi tapahtumien sisältöön vai osallistuessaan niihin. Vanhemmat vastasivat yksimielisesti kokevansa olevansa osallisia niin etänä esimerkiksi webinaarin kautta seurattessaan, kuin aktiivisesti jo suunnitteluvaiheeseen osallistuessaan. Yksi vastaaja kertoi kokevansa, että vanhempainyhdistyksessä toimiessaan pystyy hyvin vaikuttamaan. Seuraavassa lainauksia vanhempien vastauksista:

”Kyllä, vanhempainyhdistyksessä pystyy hyvin vaikuttamaan.”

”Sekä että. Osallistuminen ”etänä” käy hyvin.”

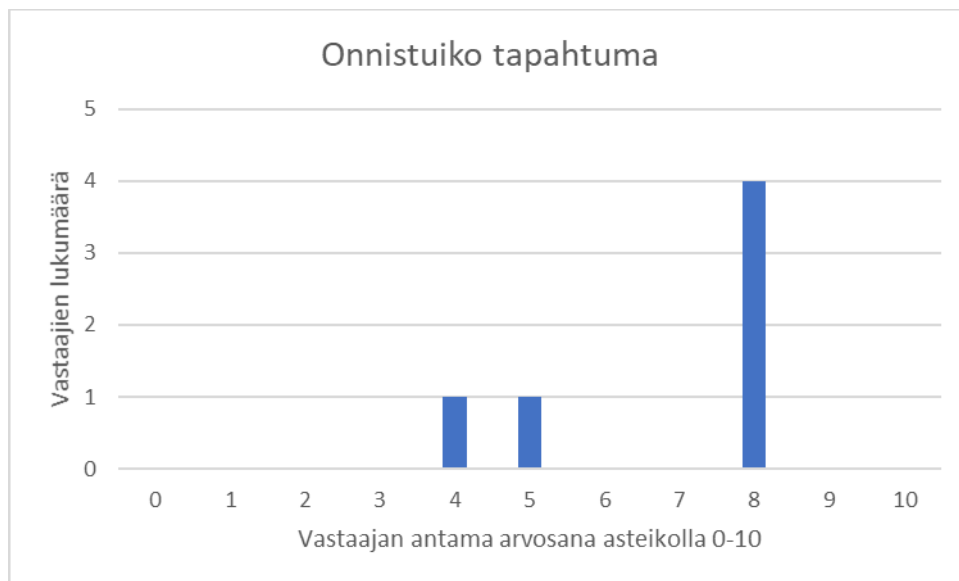
”Sekä että mielestäni molemmissa toteutuu osallisuus.”

Ennakkotehtävien vastauksissa vanhemmat toivat esiin mahdollisuutta kehittää Wilma -sovellusta. Tähän kysymykseen saatiin vain kaksi vastausta. Toisessa oltiin tyytyväisiä Wilmaan. Toisessa toivottiin yhtenäistä linjaa opettajien tapaan käyttää Wilmaa.

”Kaikki opettajat käyttäisivät samalla tavalla.”

”Wilma on itselleni ihan ok.”

Tämän lisäksi vanhemmilla oli mahdollisuus antaa sanallisten arvioiden lisäksi numeraalinen arvio tapahtumasta asteikolla 0-10. Kyselyyn vastasi vain kuusi osallistujaa, joten vastaajamäärä oli melko suppea. Numeroarvosana oli mahdollista antaa kysymyksiin ”Onnistuiko tapahtuma” sekä ”Vastasiko tapahtuma odotuksia”. Alla kuvat vanhempien arvosanoista:

KUVIO 18. Tapahtuman onnistuminen.

Palautekyselyyn vastanneista yksi antoi arvosanaksi 4, yksi arvioi tapahtuman onnistumisen arvosanalla 5. Neljä vastannutta antoi arvioksi 8. Enemmistö kyselyyn vastanneista koki siis tapahtuman onnistuneen.

KUVIO 19. Tapahtuman vastaaminen odotuksiin.

Kyselyyn vastanneista yksi antoi arvosanaksi 6, neljä vastannutta arvioi tapahtuman odotuksiin vastaamista arvosanalla 8 ja yksi antoi arvosanaksi 9. Tapahtuma vastasi näiden arvosanojen perusteella melko hyvin osallistujien odotuksia.

Webinaaria seurasi reaaliaikaisesti 12.3.2019 parhaimmillaan 60 katsojaa. Ajatuksena oli, että sitä voitaisiin katsoa kodeissa yhdessä koko perheen voimin, joten katsojia on voinut olla selvästi enemmän. Tallenne löytyy edelleen YouTubea ja sitä on katsottu kirjoittamisajankohtana keväällä 2020 yli 200 kertaa. Tällä perusteella ajatuksemme siitä, että tallenteen voisi katsoa myöhemminkin silloin kuin itselle parhaiten sopii, näyttäisi toteutuneen.

5.6 Jatko työskentely

Ennakkotehtävistä esiin nousseiden teemojen käsittelyä jatkettiin luokissa kevään aikana. Kahoot! -kyselyn (liite 3) kautta jokaiselle luokalle valikoitui oma tavoite, johon pyrittiin ja jonka toteutumista oli tarkoitus seurata luokkakohtaisesti. Luokan tavoitteen toteutumista arvioitiin arviointiportaiden avulla (kuva 1). Portaati oli koodattu eri väreillä. Punainen ”ei onnistunut”, keltainen ”pikkuisen parantamisen varaa” sekä vihreä ”onnistui!”. Nämä samat portaati olivat olleet käytössä myös Suoraman Pedacafé-toteutuksessa (kuva 1).

KUVA 1. Arviointiportaati. Oppilaat merkitsivät, miten luokan tavoitteessa kullakin viikolla onnistuttiin.

Kahoot! -kyselyn avulla asetetut luokkien tavoitteet olivat ”ei kiusata” (kuva 2), ”kohtelen toisia tasa-arvoisesti” (kuva 3) sekä ”olen oma itseni” (kuva 4). Osalla luokista oli ollut haasteita seurannan toteuttamisen suhteen. Siksi luokista palautuneet taulukot olivat osin niukasti täytettyjä. Oli kuitenkin hienoa kuulla opettajalta, että vaikka itse seuranta ei ollut kaikissa luokissa niin aktiivista, oli luokissa pohdittu koko luokan kesken ryhmän omaa tavoitetta ja konkreettisia keinoja siihen pääsemiseen. Luokissa oli kevään aikana monenlaisia haasteita. Seuranta-jakson aikana koulussa oli liikkeellä mm. vatsatautia ja flunssaa, joten niin oppilaita kuin luokkien opettajiakin oli ollut poissa koulusta useita päiviä. Varsinkin

opettajan poissaolo näkyi niin, ettei seuranta ollut tehty välttämättä ollenkaan. Nämä vaikuttivat siihen, että seurannat jäivät lyhyiksi, kesken tai kokonaan teke-
mättä.

VKO	Onnistui	Pikkuisen parantamisen varaa	Ei onnistunut
14	18	0	0
15	18	0	0
16	18	0	0
17	14	0	0
18	11	0	0
19	19	0	0

KUVA 2. Viikkoraportti. Luokan tavoitteena oli "ei kiusata".

Eniten vastauksia löytyi tavoitteen "ei kiusata"-taulukosta (kuva 2). Taulukossa oli kirjattuna 6 viikon ajalta tavoitteen seuranta. Kirjausten mukaan tavoitteeseen päästiin erinomaisesti jokaisella seurantaviikolla. Hajontaa vastauksissa oli jonkin verran. Yhdelläkään seurantaviikolla tavoitteeseen ei täydellisesti päästy. Parhaiten tavoitteeseen päästiin kahdella viimeisellä seurantaviikolla, jolloin suurin osa arvioi tavoitteeseen pääsyn onnistuneen.

VKO	Onnistui	Pikkuisen parantamisen varaa	Ei onnistunut
14			
15			
16			
17	8	10	1
18	10	17 3	17 3
19	8	6	6
20	15	1	2
21	15	—	2
22			
23			
24			

KUVA 3. Viikkoraportti. Luokan tavoitteena oli ”kohtelen toisia tasa-arvoisesti”.

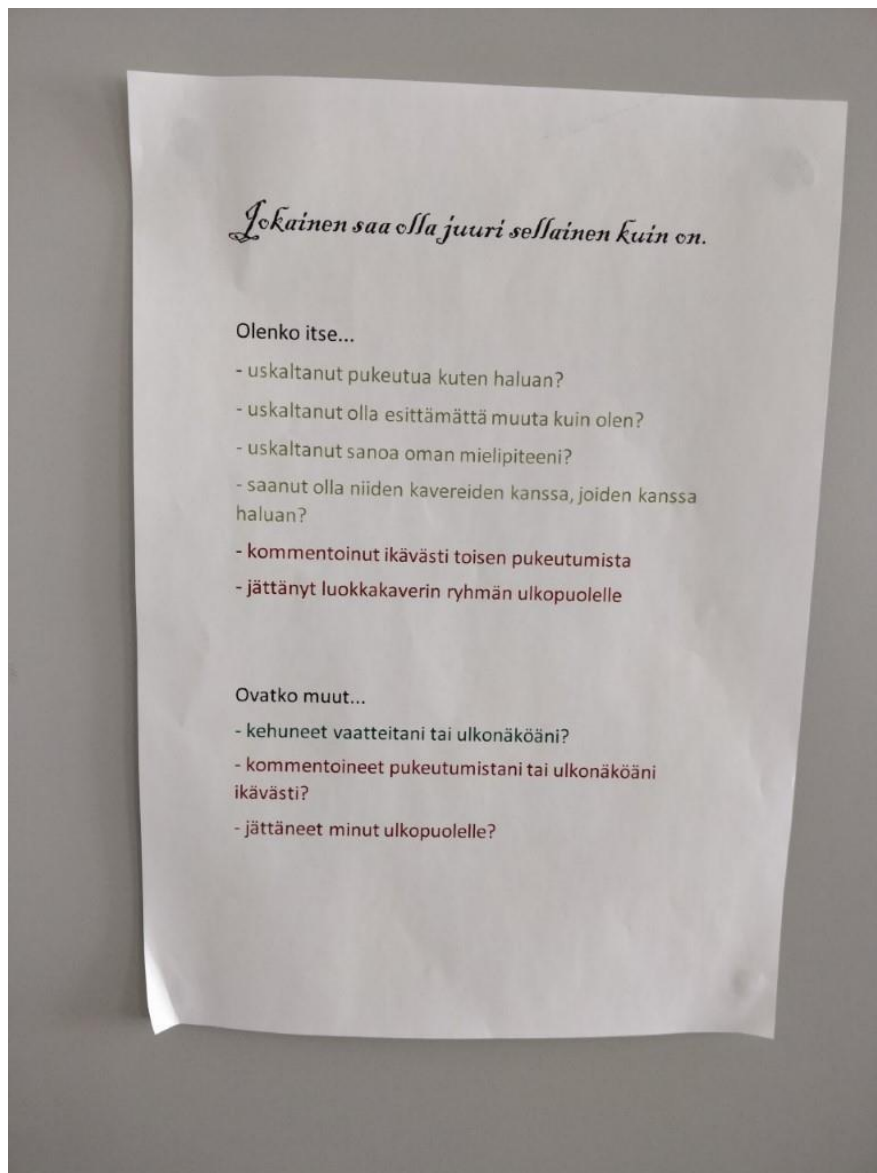
Tällä luokalla seuranta toteutui viiden viikon ajan. Hajontaa viikkojen välillä oli selkeästi. Tämä luokka oli opettajan mukaan käynyt keskusteluja tavoitteeseen liittyvistä asioista koko seurannan ajan. Luokan tavoite oli myös näkyvillä luokkatilan seinällä koko seurantajakson ajan.

VKO	Onnistui	Pikkuisen parantamisen varaa	Ei onnistunut
14		1	21
15		3	14
16			22
17			22
18			22
19			
20			
21			
22			

KUVA 4. Viikkoraportti. Luokan tavoitteena oli ”Uskallan olla oma itseni.”

Kolmannen rinnakkaisluokan tavoite oli ”Uskallan olla oma itseni” (kuva 4).

Tämän luokan osalta seuranta kesti myös viisi viikkoa. Seurantataulukon mukaan tavoitteeseen ei päästy yhtenäkkään viikkona. Kahtena ensimmäisenä seuranta-
viikkona pieni osa oppilaista löysi vain pikkuisen parantamisen varaa. Muina viik-
koina oltiin yhtä mieltä siitä, ettei tavoitteeseen päästy ollenkaan.

KUVA 5. Yhden luokan huoneentaulu tavoitteeseen liittyen.

Luokka oli myös laatinut huoneentaulun (kuva 5) keskeisimmistä asioista tavoitteeseen (kuva 4) liittyen. Luokan oppilaat olivat opettajan kanssa pohtineet, mitä tarkoittaa, että saa olla juuri sellainen kuin on. Nämä ajatukset auttoivat oppilaita arvioimaan tavoitteen toteutumista.

5.7 Yhteenveto keskeisistä tuloksista

Tähän lukuun olemme koonneet keskeisimmät tulokset taulukoihin. Selkeyden vuoksi esitämme oppilaiden ja vanhempien vastausten kautta saadut tulokset omina taulukoinaan.

TAULUKKO 1. Keskeisimmät tulokset oppilaiden osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksen vahvistamiseksi.

- Ilmapiirillä oli suuri merkitys, sitä haluttiin vahvistaa yhteisen tekemisen kautta.
- Yhteisen toiminnan ja tapahtumien koettiin olevan tärkeä osa yhteisöllistä toimintakulttuuria
- Kuulluksi tuleminen oli erittäin tärkeä pohja osallisuuden kokemiseksi. Siihen vaikutti etenkin opettajan toiminta.
- Digitaalisuuden hyödyntämistä toivottiin nykyistä enemmän ja yhteisöllisyyttä voitiin kokea myös digivälitteisesti.

TAULUKKO 2. Keskeisimmät tulokset vanhempien ajatuksista oppilaiden osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi.

- Vanhemmat nostivat esiin oppilaiden yhteisen tekemisen merkityksen myös opetuksen jälkeen. Erilaiset kerhot nähtiin tärkeinä yhteisöllisyyden ja osallisuuden toteutumiseksi.
- Opettajan rooli korostui vanhempien vastauksissa muun muassa turvallisen ilmapiirin luojana. Tämä vaikutti vanhempien käsitykseen oppilaiden yhteisöllisyyden kokemuksesta.
- Digitalisaatio nähtiin pääosin mahdollistajana. Vanhemmat toivoivat digialustojen hyödyntämistä yhteydenpitovälineenä ja reaaliaikaisen informaation välittäjänä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa Vatialan koululle tietoa siitä, mitä oppilaat ja huoltajat toivovat osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi Vatialan kouluun, jotta he voivat hyödyntää tietoa uuden koulun aloitusprosessissa. Tämän ohella kartoitettiin, miten huoltajat toivovat digitaalisuutta hyödynnettävän osallisuuden kokemusten lisäämiseksi ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kokeilla Pedacafé-tapahtumaa webinaarina.

Seuraavassa tarkastellaan tuloksia opinnäytetyömme tutkimuskysymysten kautta. Luvut on jaettu tutkimuskysymyksittäin niin, että jokaiseen kysymykseen nostetaan johtopäätöksiä sekä tuloksista että teoriasta.

Osallisuus ja yhteisöllisyys on ollut jo vuosia tutkimuksen kohteena. Pedacafé-mallissa tärkeintä oli varmistaa lapsen kuulluksi tuleminen ja vahvistaa vanhempien osallisuutta. Mallin avulla haluttiin luoda rakenteet yhteisölliselle työlle. Opinnäytetyömme mukaan voidaan todeta, että monelta osin osallistavia ja yhteisöllisyyttä vahvistavia toimintatapoja Vatialan koulussa on jo käytössä. Kuitenkin opinnäytetyö osoittaa, että kehitettävää edelleen on.

Tarkastelimme saamiamme tuloksia etenkin opinnäytetyömme teoriaosuudessa esittelemiemme Rainan (2012) yhteisöllisyyden kolmion (kuvio 4) ja Lundyn (2015) luoman osallisuuden toteutumisen tarkistuslistan valossa (kuvio 7). Valitsimme tarkasteltaviksi juuri nämä mallit, sillä ne ovat mielestämme hyvä teoreettinen pohja tutkimustulostemme syvempään tarkasteluun.

Luvun viimeisessä osassa visioimme tulevaisuuden koulua, mistä yhteisöllisyys ja osallisuus koostuvat kouluympäristössä kymmenen vuoden kuluttua.

6.1 Mitä yhteisöllisyys ja osallisuus ovat oppilaan ja huoltajan silmin

Tutkimuksessamme osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemiseen vaikuttavat ensisijaisesti luokan ilmapiiri, eli vuorovaikutuskulttuuri sekä kuulluksi tulemisen kokemus. Alla olevat pyörivät rattaat (kuvio 19) kuvaavat hyvin havainnollistaen vaikutusketjua. Kuulluksi tulemisen kokemuksella, ja sillä millainen ilmapiiri koulussa on, ovat hyvin merkittäviä asioita osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukseen, ja näin jokaisen yksilön toimijuuteen.

KUVIO 19. Eniten osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemiseen vaikuttavat tekijät.

Myös Kumpulainen ym. (2010) korostavat koulun vuorovaikutuskulttuurin vaikutusta yksilöiden toimijuuteen. Kun aloitteet huomataan, ja niillä on aidosti vaikutus siihen, mitä ja miten asioita tehdään, voidaan vahvistaa toimijuutta. Koulussa tärkeäksi osoittautuu myös julkisen tunnustuksen antaminen oppilaiden ideoille. Näin opettaja voi ikään kuin vetäytyä asiantuntijan asemasta ja antaa toimijuutta oppilaille jakaen asiantuntemusta ja tekijyyttä heidän kanssaan. (Kumpulainen ym. 2010, 27-28.)

Opinnäytetyön tuloksia peilatessa Rainan (2012) malliin (kuvio 4), voimme löytää yhtäläisyyttä, että ammatillisen vuorovaikutuksen merkitys on isossa osassa, kun tarkastellaan yhteisöllistä toimintakulttuuria. Opettajien käsissä on lopulta suuri valta, millaiset keskustelu- ja päätöksentekorakenteet luokassa on, saati koko kouluyhteisössä. Lundyn (2015) mallia (kuvio 7) tarkastellessa voidaan ajatella, että ammatillinen vuorovaikutus ohjaa hyvin merkittävällä tavalla osallisuuden osa-alueiden toteutumista. Tuloksissamme hyvin keskeisiä merkityksiä osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemiselle oli kuulluksi tulemisen kokemukset ja hyvä ilmapiiri.

Lapsistrategiaa 2040 varten kerätyssä aineistossa korostui myös nimenomaan lasten ja nuorten omien aloitteiden, ideoiden ja heille luontaisten toimintamuotojen hyödyntäminen aidon osallisuuden toteutumisessa. (OPM & STM 2019,19.) Toukolan (2017) tutkimustuloksista on löydettävissä samankaltaisia viitteitä. Hänen tutkimuksensa osoitti, että oppilaiden osallisuutta voitaisiin kehittää ottamalla oppilaita mukaan opetuksen suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin ja kehittämiseen entistä enemmän myös varsinaisen opetussuunnitelman sisällä. (Toukola 2017, 2.) Opinnäytetyön tuloksia tarkastellessamme, voidaan päätellä, että näillä asioilla on myös iso vaikutus siihen millaisena oppilaat kokevat luokan ilmapiirin.

Sillanpään (2016) tutkimusaineistossa näyttäytyivät osallisuuden kokemukset oppilaille mieluisina ja epämieluisina asioina. Ne olivat asioita, joiden määrään tai tyyliin oppilaat olisivat halunneet vaikuttaa. (Sillanpää 2016, 31-32.) Vastaavaa oli nähtävissä myös omissa tutkimustuloksissamme. Tulosten perusteella päättelemme, että opettajalla on iso päätäntävalta, joten voimme olettaa, että toimintatavat voivat olla opettajakohtaisia ja sen vuoksi näyttäytyi vastauksissa mainitulla tavalla. Sillä, minkälaisen vuorovaikutuskulttuurin opettaja luokkaansa luo, on merkittävä tekijä positiiviseen ilmapiiriin. Yhdenvertaisia toimintatapoja voidaan Rainan (2012) mukaan vahvistaa yhteisön yhdessä luomalla toimintakulttuurilla, jossa myös johtajuudella on iso merkitys (kuvio 4).

Opinnäytetyössä kartoitimme, millainen olisi yhteisöllinen toimintaympäristö johon vastaajat haluaisivat kuulua. Yhteinen mukava tekeminen oli selvästi tärke-

ässä roolissa myös virallisen koulupäivän päätyttyä. Lapsistrategia 2040 korostaa, että lasten harrastustoiminta otetaan mukaan yhtenä lapsen lähiyhteisönä osallisuuden luomiseen, yhdessä vanhempien ja koulun kanssa. (OPM & STM 2019, 37.) Opinnäytetyön perusteella voimme todeta, että koulun jälkeen olevalla harrastustoiminnalla koetaan olevaan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisäävä ja vahvistava vaikutus ja sitä todella halutaan lisää. Tämä oli nähtävissä myös ilmapiiriä vahvistavana tekijänä. Lundyn (2015) malliin (kuvio 7) peilaten, voidaan ajatella, että koulua voitaisiin yleisemminkin ajatella toimintaympäristönä, joka tarjoaa osallisuuden ja osallistumisen kokemuksia myös koulupäivän jatkeena.

Yhteinen tekeminen niin koulupäivän aikana, kuin sen jälkeenkin, voidaan tulostemme mukaan nähdä osallisuutta ja yhteisöllistä toimintaa tukevana ja hyvinvointia lisäävänä. Ajattelemme, että koulun jälkeisellä harrastustoiminnalla voidaan vahvistaa etenkin niiden oppilaiden vuorovaikutussuhteita sekä toimintamahdollisuuksia, joilla ei olisi muuten mahdollisuutta harrastuksiin. Tulostemme mukaan yhteinen ”vapaampi” tekeminen virallisen koulupäivän voidaan nähdä myös ilmapiiriä parantavana tekijänä. Oppilaitos pystyy edistämään hyvinvointia omilla ratkaisuillaan (Hietanen-Peltola, Pelkonen & Kunttu 2015, 36).

Lundyn (2015) luoma osallisuuden malli (kuvio 7) on oiva kehittämisen väline kouluille. Koemme, että mallin avulla voidaan tarkistaa koulun omaa toimintaa vastaamaan lasten oikeuksien toteutumista, mutta myös tuomaan näkyväksi oppilaille ja huoltajille osallisuuden prosessit. Onko esimerkiksi koulussa prosessit, kuinka oppilaiden näkemykset menevät eteenpäin ja miten ne huomioidaan päätöksiä tehtäessä.

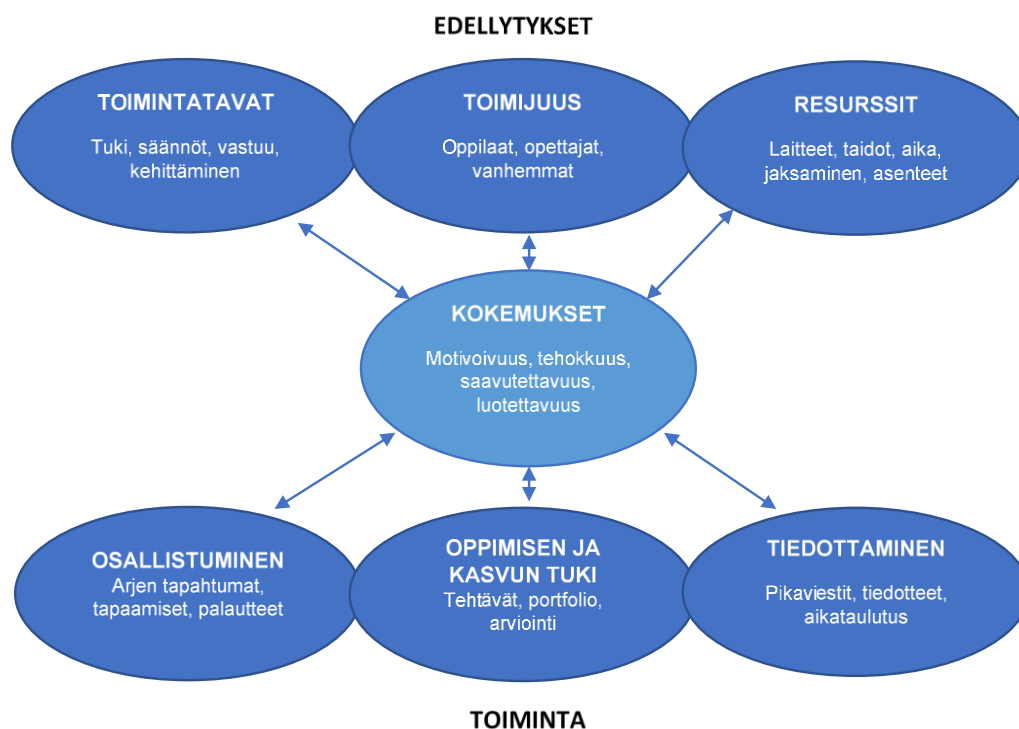
6.2 Millaisia mahdollisuuksia oppilaat ja huoltajat näkevät digitaalisuudessa koulun ja kodin välisessä yhteistyössä

Opinnäytetyössä halusimme tarkastella digitalisaation mahdollisuuksia koulu- maailmassa. Erityisesti meitä kiinnosti teknologian hyödyntäminen kodin ja koulun välisessä yhteistyössä. Opinnäytetyömme mukaan digitaalisuuden mukaan tuomiin mahdollisuuksiin suhtauduttiin positiivisesti, niin oppilaiden kuin

huoltajienkin keskuudessa. Se nähtiin hyvänä lisänä nyt käytössä oleviin yhteistyöväyliin.

Digitalisaatio ja sosiaalinen media tuovat mukanaan aivan uuden näkökulman osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumiselle. Sosiaalinen media on arkipäivää lasten keskuudessa. Erilaiset sovellukset kuten TikTok, Snapchat ja WhatsApp ovat tulleet jäädäkseen. Opinnäytetyössämme nousi esiin, että erityisesti oppilaat toivovat näitä sovelluksia hyödynnettävän niin opetuksessa kuin kodin ja koulun välisessä yhteistyössä. Teknologia avaa mahdollisuuden osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksiin myös niille, joilla niitä ei välttämättä ole kouluyhteisössä.

Korhonen (2017) tutki omassa väitöstutkimuksessaan teknologian käyttöä ja siihen liittyviä kokemuksia kodin ja koulun välisessä yhteistyössä. Tutkimuksen tuloksena syntyi digitaalisen kumppanuuden malli. Mallissa tarkastellaan niitä osaluokkia, jotka vaikuttavat kodin ja koulun välisen digitaalisen kumppanuuden syntymiseen ja toimimiseen. Korhosen mukaan edellytyksiä kumppanuuden syntymiselle ovat toimintatavat, resurssit sekä niin vanhempien, opettajien kuin oppilaidenkin toimijuus (2017, 231-232).

Kuvio 20. Digitaalisen kumppanuuden malli mukailen Korhonen (2017, 231).

Näiden edellytyksien huomioon ottaminen puolestaan mahdollistaa osallistumiseen, oppimiseen ja kasvun tukeen sekä tiedottamiseen liittyvän digitaalisen toiminnan, joka taas tukee kodin ja koulun keskinäistä kumppanuutta. Toiminnalla, joka huomioi edellytykset voidaan Korhosen (2017) mukaan synnyttää parhaimmillaan kokemuksia, jotka pitävät sisällään motivoitumista, tehokkuutta, saavutettavuutta ja luotettavuutta. Tämän mallin kaikki osatekijät huomioimalla voidaan saada aikaan ”pitkäkestoista, kaikki luokkatason toimijat huomioivaa ja osallistavaa kodin ja koulun välistä yhteistyötä” (Korhonen 2017, 232.)

Opinnäytetyössämme sekä oppilaat että vanhemmat näkivät teknologian mahdollistajana. Kun toimimme omaan Pedacafé-toteutukseen mukaan digitaalisuuden webinaarin muodossa, halusimme kokeilla käytännössä, voisiko tämä osaltaan toimia myös kotia ja koulua lähentävänä väylänä. Opinnäytetyömme perusteella voimme todeta, että osa vanhemmista koki webinaarin avulla kokevansa yhtä paljon osallisuutta, kuin että Pedacafé-tapahtuma olisi järjestetty koululla kasvokkain kohdaten. Tämä, samoin kuin Korhosen (2017) väitöstutkimus vahvistavat ajatusta, ettei osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemus synny vain samassa tilassa kohdaten, vaan myös sähköiset alustat oikein valittuna voivat antaa saman osallisuuden kokemuksen.

On toki myös huomattava, että kaikki eivät koe näin, vaan edelleen tarvitaan myös koululla järjestettäviä tapahtumia, joihin osallistutaan paikan päällä. On otettava huomioon myös perheiden erilaiset lähtökohdat, ja todellisuus, ettei kaikilla ole mahdollisuuksia etäyhteyksiin. Ehkä yhdistämällä paikan päällä osallistuminen ja etäyhteydet, voidaan saada aikaan kaikkia palveleva konsepti. Erilaiset tapahtumat, kuten kevätjuhlat tai vanhempien toivomat luennot, voitaisiin sähköisesti striimata ja näin mahdollistaa osallistuminen myös heille, jotka eivät tietynä ajankohtana pysty osallistumaan tapahtumaan.

Opinnäytetyössämme vanhemmat toivoivat myös enemmän reaaliaikaista tietoa oppilaiden päivän kulusta, ehdottaen esimerkiksi livestriimausta tunnilta. Tässä voitaisiin hyödyntää erilaisia sähköisiä alustoja, kuten Youtubea, Teamsia tai Zoomia. Näitä väyliä käyttäen vanhemmat voisivat seurata tapahtumia luokassa.

Osa oppilaista ehdotti myös luokan omaa Instagram-tiliä. Tällaisia viestintäkeinoja käytettäessä pitää kuitenkin aina muistaa sopia pelisäännöistä kaikkien osapuolten kesken. Tällöin voidaan Lundyn (2015) osallisuuden mallin (kuvio 7) mukaisesti varmistaa, että kaikki osapuolet tulevat asiassa kuulluiksi. Olisi tärkeää sopia etukäteen mahdollisesta livestreamista, jota tunnilta lähetetään. Kenelle annetaan käyttöoikeus ja miten varmistetaan, etteivät sisällöt päädy ulkopuolisille. Kaiken toiminnan tulee noudattaa tietosuojasetuksia ja kunnioittaa oppilaiden oikeuksia. Jos tällaista kokeillaan, on lait ja asetukset selvitettävä ja säännöistä sovittava yhdessä. Tällöin myös Rainan (2012) malliin (kuvio 4) peilaten, päästään vuorovaikutuksessa kiinni yhteisiin arvoihin ja pelisääntöjen kautta voidaan määrittää ne yhteisesti.

6.3 Yhteisöllisesti toimiva ja osallistava koulu 2030

Tulevaisuuden koulussa on selkeät rakenteet yhteisön toimintakulttuurissa. Oppilaat ovat tietoisia vaikutusmahdollisuuksistaan ja heihin liittyvän päätöksenteko on läpinäkyvää. Oppilaiden ääni tulee saada paremmin kuuluviin niin oppilasta itseään, kuin koko koulua koskevissa asioissa. Yhteisöllisesti toimivassa koulussa päätöksiä ei tehdä opettajajohtoisesti, vaan itseä ja ryhmää koskeviin päätöksiin voi jokainen yhteisön jäsen osallistua tasavertaisesti (Raina 2012, 52).

Oppilaskuntatoiminnalla on pitkät perinteet suomalaisessa koulujärjestelmässä. Se on ollut vaikuttamisen väylänä kouluyhteisössä. Tämä toiminta on tulevaisuudessaakin tärkeää, mutta ajatellaan että tämän väylän rinnalla on hyvä olla toimintatapoja, jotka mahdollistavat kaikkien oppilaiden näkemysten selvittämistä. Useimmissa kouluissa oppilaskunnan edustus on ainoastaan ylemmillä luokilla. Sillanpään (2017) tutkimus osoitti, että vastaavanlaisissa tapauksissa nuoremmat oppilaat kokivat rajaamisen vaikuttavan heidän omiin osallisuusmahdollisuuksiinsa (Sillanpää 2017, 43).

Lundyn (2015) mallia (kuvio 7) soveltaessa, ajatellaan että koulussa tulee olla selkeä tiedottaminen yhteisön asioista. Lapsille tulee näin mahdollisuus muodostaa oma mielipiteensä, jonka ilmaisemista varten tulee olla useampia vaihtoehtoja.

toja. Erilaiset kyselyt toimivat hyvänä tiedonkeruutapana jo pienemmilläkin koululaisilla. Mutta on hyvä olla myös väylä, miten oppilaiden spontaanit ideat voidaan viedä heti eteenpäin. Esimerkiksi jokin idealaatikko, joka tyhjenetään viikoittain ja ideat menevät eteenpäin. Tästä koululla on oltava prosessisuunnitelma, jotta oppilaat myös tietävät, mikä taho ideat lukevat ja kuka niihin vastaa.

Kun oppilaat kokevat saavansa vaikuttaa, sillä on positiivinen merkitys itsetunnon kehitykselle. Kun oppilas tuo esiin ideoitaan, on tärkeää osoittaa niistä julkista tunnustusta ja näin vahvistaa oppilaan itsetuntoa ja oman toimijuuden kokemusta (Kumpulainen ym. 2010, 27). Aiemmin mainitsemassamme prosessisuunnitelmassa, koululla tulee olla mietittynä, kuinka oppilaat huomioidaan omien ideoiden eteenpäin viemisestä.

Koulun toimintakulttuuria voidaan tarkastella erityisesti vuorovaikutuskulttuurina. Se rakentuu ensisijaisesti turvallisuuden kokemuksen kautta, mitä osoittavat myös Sillanpään (2016) sekä Toukolan (2017) tekemät tutkimukset. Heidän tutkimuksissaan oppilaiden osallisuuden kokemukset rakentuivat ennen kaikkea juuri perustarpeiden, hyvän ja turvallisen ilmapiirin varaan. Ajattelempa, että kun oppilas tulee kohdatuksi sensitiivisellä tavalla koulupäivän aikana, on sillä iso merkitys perusturvallisuuden tunteena. Mielestämme oppilaan kokema turvallisuus kouluyhteisössä on hyvin tärkeä osa osallisuuden kokemusta. Turvallisuus pitää sisällään niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisenkin turvallisuuden kokemukset. Oppilaan kokiessa tulevaisuuden hyväksytyksi sellaisena kuin on, uskaltaa hän ilmaista itseään ryhmän jäsenenä. Puhutaan sosiaalisesta kompetenssista, joka tarkoittaa taitoa ymmärtää sosiaalisia tilanteita, osata tulkita niitä tilannekohtaisesti sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla toisten tunteet huomioon ottaen. Sosiaalinen kompetenssi sisältää myös sosiaaliset taidot (Junntila ym. 2010, 35). Sosiaalisilla taidoilla on iso rooli yhteisön sisälle pääsemisessä. Siksi näemme, että tunnetaito-opetuksella on oltava erityinen rooli yhteisöllisessä tulevaisuuden koulussa.

Koulun jälkeinen kerhotoiminta on tulevaisuuden koulussa osana koulun yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Näin myös harrastustakuun (Haanpää 2019) tavoitteet toteutuvat, mutta myös tällainen käytäntö edistää oppilaiden vertaissuhteita. On

hyvä, että jokaisen koulun opiskeluhooltoryhmään kuuluu myös harrastustoimintaa koordinoiva henkilö, joka on linkkinä paikallisiin seuratoimijoihin ja yhteistyö on saumatonta. Tulevaisuudessa oppilaitoskohtaisissa opiskeluhooltoryhmissä on aina edustettuina myös oppilaat, huoltajat kuin yhteistyökumppanitkin.

Kuvio 21. Yhteisöllisen ja osallistavan koulun rakennusaineet.

Digitaalisten alustojen hyödyntäminen kodin ja koulun välisessä yhteistyössä ja opetuksessa tulee huomioida tulevaisuuden koulun kehittämistyössä. Koronaepidemian vuoksi pikaisella aikataululla etäopetukseen siirtyminen toi esiin etäopetuksen mahdollisuudet ja myös haasteet. Jatkossa etäyhteyksiä voidaan hyödyntää esimerkiksi oppilaan pitkien poissaolojen aikana. Oppilas voisi osallistua etäyhteydellä opetukseen samanaikaisesti luokkatovereiden kanssa. Tämä mahdollistaa sen, että oppilas edistyy opinnoissaan, eikä kouluun palatessa olisi puuton opetussuunnitelman mukaisesta rytmistä.

Vaikka digitalisaatio tuo mukanaan uusia keinoja kodin ja koulun väliseen yhteydenpitoon ja opetukseen, on huomioitava, että oppilaiden eriarvoinen asema voi

korostua. Kaikilla ei ole käytössään laitteita, joilla yhteydenpito ja esimerkiksi etäopetus voitaisiin tasavertaisesti järjestää. Koulun tuleekin tarjota jokaiselle oppilaalle samanlaiset mahdollisuudet digitaalisuuden hyödyntämiseen esimerkiksi tarjoamalla laitteet. Tulevaisuuden koulua visioitaessa voidaankin hyödyntää Korhosen (2017, 232) digitaalisen kumppanuuden mallia ja sitä kautta varmistaa, toteutuvatko kaikki toimivan digitaalisen kumppanuuden osa-alueet. Etäopetusta tarkasteltaessa on jo nyt huomattavissa, että oppilaat, joilla on oppimisen haasteita ja tuen tarpeita, eivät välttämättä saa tarpeeksi tukea etätyöskentelyssä. Tähän tulee koulun puolelta kiinnittää erityistä huomiota ja järjestää asianmukaiset tukikeinot. Muutokset vaativat toimiakseen huolellista valmistelua ja tarkastelua. Tarvitaan myös digi- ja mediataito-opetusta niin oppilaille kuin opettajillekin.

7 POHDINTA

Olemme reflektoineet opinnäytetyöprosessiamme monesta näkökulmasta. Ensimmäisessä luvussa tarkastelemme aiheemme teoreettista viitekehystä yleisellä tasolla, jonka jälkeen arvioimme opinnäytetyöprosessia ja Pedacafé-menetelmää. Tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä käsittelemme omana lukunaan ja lopuksi pohdimme mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

7.1 Aiheen tarkastelua yleisesti

Osallisuus ja yhteisöllisyys ovat käsitteinä laaja-alaisia ja kuuluvat hyvin olennaisesti alamme sosiaalipedagogiseen käsitteistöön. Niillä kuvataan niin ihmisen ja hänen yhteisöjensä välistä suhdetta, kuin ihmisen ja yhteiskunnan välistä suhdettakin. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia tarkastellessa, voidaan nähdä niiden kytkeytyvän hyvin merkityksellisesti ihmisen hyvinvointiin, sillä ne juontavat juurensa ihmisen perustarpeisiin. Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ja kuuluminen osana itselle merkityksellistä yhteisöä on tärkeää jokaiselle ihmiselle ikään tai sukupuoleen katsomatta.

Digitalisaatio on muuttanut yhteiskuntaa pysyvästi ja vuorovaikutussuhteisiin on tullut muutos sen myötä. Internetiin on luotu paljon yhteisöjä, joissa vuorovaikutus on aktiivista ja osallistavaa. Toisaalta yhteiskunnallisessa keskustelussa ollaan välillä huolissaan kasvokkaisen vuorovaikutuksen vähenemisestä. Se luo omat haasteensa, mutta toisaalta voidaan nähdä, että digitaalisuus on myös lisännyt vuorovaikutusta, sillä sitä ei ohjaile välttämättömyys olla fyysisesti läsnä. Se voi mahdollistaa osallisuutta jopa laajemmin.

Tätä kirjoitettaessa eletään hyvin poikkeuksellisia aikoja. Koronavirus siirsi valtaosan oppilaista etäopetukseen kotiin. Ennalta arvaamaton digiloikka syntyi käytännössä yhdessä yössä, kun sekä oppilaat, opettajat että vanhemmat opettelivat yhdessä käyttämään sähköisiä alustoja kuten Classroom ja Meet. Opettajat joutuivat tekemään paljon työtä mahdollistaakseen sujuvan ja opetussuunnitelmaa

noudattavan opetusmateriaalin, jota voisi toteuttaa kodeissa vanhempien johdolla. On tarvittu aivan erilaista yhteistyötä kodilta ja koululta, mihin on totuttu. Myös opettajan vuorovaikutustaitoja ja jämäkkää johtajuutta tarvitaan, kun kommunikointi oppilaiden ja vanhempien kanssa tapahtuu käytännössä vain sähköisillä alustoilla.

Kun ei voi kohdata kasvokkain koulun pihalla, lapset ovat löytäneet uusia keinoja pitää yhteyttä toisiinsa. Etäopetuksessa käytettävä Meet on noussut yhdeksi kohtaamispaikaksi. Videon välityksellä tavaten lapset voivat kokea yhteisöllisyyttä ja osallisuutta oman luokkayhteisönsä kanssa. Päivittäiset Meet-tapaamiset oman opettajan ja luokan kanssa pitävät lapset kiinni oman pieniyhteisönsä jäsenenä. Jokaiselta kysytään kuulumiset ja kaikki saavat osallistua opetustuokioon vuoroa pyytäen, aivan kuten fyysisesti oltaisiin omassa luokassa. Toisille saattaa olla jopa helpompaa tuoda omat ajatuksensa esiin etäyhteyden kautta. Lundyn (2015) mallia (kuvio 7) tarkasteltaessa voidaan todeta, että myös etäyhteydellä kohdattaessa oppilas voi kokea tulevansa kuulluksi ja voivansa tuoda omat ajatuksensa esiin turvallisessa ilmapiirissä.

Täysin etäopetukseen siirtyminen kuitenkin nostaa esiin myös vahvasti oppilaiden eriarvoisuutta. On huomioitava, että kaikissa kodeissa ei ole laitteita tai aikuisilla valmiuksia auttaa lasta digitaalisten laitteiden kanssa. Sen vuoksi tämä on ollut myös suuri haaste osallisuuden ja yhteisöllisyyden näkökulmasta Koronakriisin aikana. Lundyn (2015) malliin (kuvio 7) peilaten, toimintaympäristön tulee mahdollistaa kaikkien lasten osallistuminen. Kaikkien lasten lähtökohdat eivät ole tasavertaiset, ja lapset tarvitsevat kehittymiseensä toisten lasten seuraa.

Tämä poikkeuksellinen tilanne kuitenkin auttaa varmasti koululaitosta käyttämään digitaalisuutta apuna jatkossa rohkeammin, myös alemmilla luokka-asteilla. OAJ:n aiemman selvityksen (2016) mukaan nimittäin etä- ja verkko-opetuksen käyttö oli alemmilla luokka-asteilla hyvin vähäistä (Hietikko ym. 2016, 10-11). Nämä kokemukset vahvistavat tutkimuksemme tuloksia siitä, että digitalisaatiolla on ehdottomasti paikkansa tulevaisuuden kouluympäristössä. Tarvitaan hyvää suunnittelua, rohkeutta sekä halua kokeilla ja kehittää. Myös koululaitoksen on uskallettava ja kyettävä muuttumaan muuttuvan yhteiskunnan mukana.

7.2 Opinnäytetyöprosessin ja Pedacafé-menetelmän arviointia

Opinnäytetyöprosessimme oli opettavainen matka. Käytännön toteutusta haastoi kireä aikataulu, jota jälkikäteen mietimme, mihin se lopulta perustui. Kun aloitimme yhteistyön Vatialan koulun kanssa, Pedacafé -päivämäärä oli tällöin jo sovittu. Jos nyt lähtisimme tekemään työtämme, aloittaisimme ensin huolellisesta suunnittelusta ja sopisimme tapahtumapäivän vasta sitten kun aineisto sitä varten olisi jo saatu ja käsitelty. Olisimme voineet itse ottaa puheeksi, onko etukäteen sovittu ajankohta edelleen toimiva tilanteessa, jossa toimme toteutukseen uuden tulokulman, digitaalisuuden, ja Pedacafé-illan toteuttamisen webinaarimuotoisena. Vaikka lähdetään tekemään asioita monilta osin jo olemassa olemalla konseptilla, tulisi jokainen toteutus arvioida aina omanaan ja luoda hyvän etukäteissuunnittelun jälkeen oma toteutusaikataulu. Näin olisi aikaa valmistautua ja tarkastella asioita eri näkökulmista.

Meidän ideamme oli Pedacafé-webinaarissa erityisesti kokeilla vuorovaikutteista tapahtumaa, jossa läpikäydään keskustellen oppilaiden ja vanhempien näkemyksiä osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen liittyen verkossa. Tarkoituksena oli, että osallistujilla on ainakin mahdollisuus kommentoida webinaarin aikana. Tämä ei käytännössä toteutunut, koska Webinaarin kuvauksesta vastanneet media-alan opiskelijat olivat hieman ennen lähetystä päätyneet vaihtamaan Adobe-alustan YouTubeen. Sen Chat -toiminto ei toiminut YouTube-alustan vuoksi anonyyminä. Tämä oli varmasti isoin syy sille, etteivät osallistujat keskustelleet chatissa mitään.

Haasteena oli myös, ettei webinaaria juontanut rehtori nähnyt webinaaridioja silloin kun rehtoria kuvattiin. Hän ei myöskään nähnyt silloin muistiinpanoja, joten hän joutui toimimaan muistinvaraisesti. Olimme tehneet muistiinpanoihin lisäksymyksiä pohjautuen ennakkotehtävien vastauksiin. Rehtori ei vaihtuneen alustan vuoksi niitä nähnyt ja tämä varmasti vaikutti olennaisesti siihen, että webinaarista tulikin yksinpuhelu. Myöskään me emme saaneet aineistoomme tarkennuksia, jota olisimme lisäksymyksillä halunneet. Alustan käytettävyys oli siis huono. Adobe olisi toiminut tässä, mikä oli ollut alkuperäinen suunnitelma. Jälkeenpäin tämä harmitti suuresti, koska olimme jo aiemmin testanneet koulun tvt-vastaavan

kanssa Adoben soveltuvuuden webinaariin ja sen käytöstä oli yhdessä sovittu. Kuvaamiseen olisi riittänyt hyvin web-kamera, eikä paikalla olisi tarvinnut olla kuvaajia erikseen. Tätä ei olisi varmasti tapahtunut, jos olisi ehditty pitää harjoitus ennen webinaaripäivää.

Pedacafé-webinaariin osallistui paljon taustajoukkoja. Opimme sen, että suullinen sopiminen ei isossa tiimissä riitä, vaikka kaikilla olikin asioista tieto muistiinpanoineen. Ehdottomasti jatkossa täytyy tehdä kirjalliset sopimukset vastuualueista ja sopimuksista. Haastetta koko prosessiin toi myös se, ettei tiedottaminen mennyt sovitusti. Olimme palaverissa sopineet, että koulun yhteyshenkilö tiedottaa koulun rehtoria ja viidesluokkien opettajia mitä Pedacafé- prosessissa milloinkin tapahtuu. Tiedotuksessa oli ollut aukkoja. Esimerkiksi ennakkotehtävien aikataulut oli sovittu jo ensimmäisessä yhteistyöpalaverissa. Kun lähetimme ennakkotehtävät koululle yhteyshenkilön kautta, opettajat eivät olleet tiedäneet, että tehtävät tulisi teettää juuri kyseisellä viikolla ja se aiheutti koululla arjen uudelleen järjestelyjä. Vanhemmille tarkoitettuja ennakkotehtävävihkosia (liite 2) ei ollut tulostettu etukäteen, vaikka niin oli sovittu ja olimme ne yhteyshenkilölle sovitusti toimittaneet. Riittävä ja ajantasainen informaatio on tällaisissa tilanteissa erittäin oleellista. Jos tiedotus ei toimi, se luo haastetta koko prosessin toteuttamiseen.

Tärkeä osa prosessia oli jatkotyöskentely luokissa. Oppilaat saivat yhteisesti pohdita oman luokkansa kehittämistarvetta ja asettaa siihen tavoitteen. Pohdimme, että vuorovaikutuskulttuuriin panostamisella on ennaltaehkäisevä vaikutus kiusaamiseen. Se jo itsessään ehkäisee ilmiötä, eikä sitä varten tällöin tarvitse tehdä erillisiä suunnitelmia. Voidaan olettaa, että jos jokainen voi kokea olevansa hyväksytty sellaisena kuin on, ja ympäristö on turvallinen, oppilas uskaltaa olla rohkeasti myös eri mieltä, eikä silloin tarvitse pelätä, että toiset puuttuvat ikävin sanoin tai teoin mielipiteen ilmaisuun. Opettajalla on kiistaton merkitys ilmapiirin rakentajana, mutta vastuuta on myös oppilailta itsellään. Yhden viidesluokan tavoitteena olikin ”ei kiusata” (kuva 2). Tällöin voitiin siis olettaa, että kiusaamista oli kyseisessä luokassa ollut. Pedacafe-menetelmän avulla voitiin tässä tapauksessa yhteisesti asettaa sen torjumiseksi tavoite ja luokka yhteisesti mietti toimintatapoja tavoitteeseen pääsemiseksi. Menetelmän avulla voitiin tuoda näkyväksi

piilevä ongelma ja myös osoittaa, että jokaisella yhteisön jäsenellä on vastuu ilmapiiiristä.

Pedacafé-prosessi mukaili Suoraman koululla tehtyä toteutusta (kuvio 1), sillä erolla, että me kokeilimme toteutuksessamme Webinaaria. Harrastustoimijoiden esittelyt webinaarin loppuosassa toimi aiemman toteutuksen tavoin heidän toiminnastaan tiedottamiseen. Toteutuksen aikaan toiminnot olivat iltaharrastuksia. Koska tutkimuksemme osoitti, että koulun jälkeen olevalle harrastustoiminnalle olisi kysyntää, voisi tutkimuksemme pohjalta alkaa kehittää yhteistyökäytänteitä nimenomaan koulupäivän jatkeena tapahtuvalle harrastustoiminnalle. Harrastustakuun tavoite, että jokaisella olisi vähintään yksi harrastus, voidaan saavuttaa ilmaisen ja monipuolisen kerhotoiminnan kautta.

Harrastustoimijoiden -ja seurojen kanssa tehtävä yhteistyö kerhotoimintojen järjestämisessä voidaan nähdä myös ns. laajennettuna opiskeluhuoltotyönä. Tässä on kyse sidosryhmäyhteistyöstä, jolloin koulun jälkeinen kerhotoiminta on osa koulun yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Tämä vaatisi tiivistä yhteistyötä paikallisten harrastustoimijoiden kanssa. Koska koulun jälkeinen harrastustoiminta vaatii toiminnalle vetäjiä jo aikaiseen aikaan, tähän pitäisi saada enimmäkseen vetäjät koululaisista ja opiskelijoista. Tässä voisi hyvin hyödyntää myös vastauksista nousutta toivetta luokka-asteiden välisestä yhteistyöstä (kuvio 12). Sen voisi huomioida soveltaen niin, että isommat koululaiset voivat olla pienempien kerhoissa ns. apuohjaajan roolissa.

Pedacafé menetelmänä mahdollistaa vaikuttamisen ja kuulluksi tulemisen. Tämä vahvistui myös opinnäytetyöprosessissamme. Jatkossa Pedacafé-prosessia hyödynnettäessä, on tärkeää tarkastella koko prosessin ajan esimerkiksi Lundyn (2015) osallisuuden mallia (kuvio 7) ja Rainan yhteisöllisyyden kolmiomallia (kuvio 4), jotta voidaan varmistaa osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutuminen koko prosessin ajan. Opinnäytetyössämme kehitimme alkuperäistä Pedacafé-mallia tuomalla siihen mukaan digitaalisuuden. Koemme, että menetelmä on muokattavissa uudelleen sen toteutusympäristöön sopivaksi.

7.3 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Olemme edenneet opinnäytetyöprosessissa noudattaen koko prosessin ajan tutkimuseettisiä periaatteita. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on määritellyt hyvän tieteellisen käytännön periaatteet. Niiden mukaan ”tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja sen tulokset uskottavia vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla” (TENK 2012.)

Eettisyys ja luotettavuus ovat olleet avainasemassa kaikessa toiminnassa opinnäytetyöprosessimme ajan. Olemme huolehtineet eettisten periaatteiden mukaisesti opinnäytetyösopimuksesta ja tutkimusluvasta, sekä koulun että yhteistyökumppaneiden kanssa heti prosessin alussa. Jatkotyöskentelyvaiheessa mukana olleen oppilaan vanhemmilta on kysytty henkilökohtaisesti lupa hänen työskentelynsä luokissa. Olemme pitäneet yhteistyökumppanit ajan tasalla opinnäytetyöprosessin etenemisestä ja informoineet heitä tarvittavista asioista. Aivan opinnäytetyöprosessin alusta alkaen olemme käsitelleet saamaamme aineistoa huolellisesti ja tarkasti. Kaikkien vastaajien anonymiteetistä on huolehdittu ja vastauspaperit on tuhottu tulosten läpikäymisen jälkeen. Kaikki tunnistetiedot on poistettu. Yhteistyötahoja tullaan informoimaan opinnäytetyön valmistumisesta.

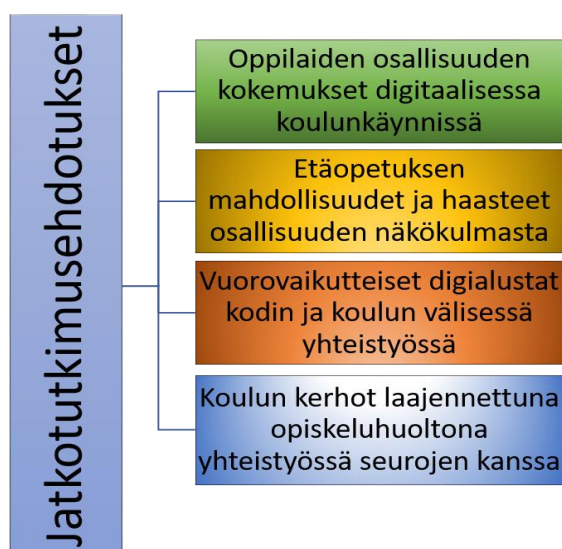
Eskolan ja Suorannan (2005, 213) mukaan sisäisellä validiteetilla, eli pätevyydellä viitataan tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen sopusointuun. Ulkoinen validiteetti taas tarkoittaa tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten sekä aineiston välisen suhteen pätevyyttä. Luotettavuus onkin tieteellisen tutkimuksen keskeinen elementti. Reabiliteetti kuuluu myös realistisen luotettavuusnäkökuvan sanastoon. Aineiston sanotaan olevan reliaabeli silloin, kun se ei sisällä ristiriitaisuuksia.

Aineistomme luotettavuutta arvioidessamme, pohdimme sitä, miten opettajat ovat luokkaansa ohjeistaneet ennakkotehtävien (liite 1) ja jatkotyöskentelyn (liite 3; liite 4) tekemiseen, on ollut iso merkitys vastausten laajuudessa. Vaikka olimme luoneet valmiit ohjeistukset ja jaoimme ne opettajille, oli heillä kuitenkin mahdollisuus alustaa tehtävät omalla tavallaan. Oppilaiden vastaukset kuitenkin

vaihtelevat luokittain niin, että osa on vastannut lyhyesti yhdellä tai kahdella sanalla, toiset taas ovat kirjoittaneet useamman lauseen ja hyvin kuvailevaa tekstiä. Jäimmekin miettimään, olisiko vastausten laajuuteen vaikuttanut, jos olisimme itse käyneet ohjeistamassa jokaisen luokan näiden tehtävien tekemiseen. Pohdimme myös sitä, olisiko kuitenkin pitänyt antaa jokaisen oppilaan vastata itsenäisesti. Koulun toiveesta päädyimme siihen, että oppilaat vastasivat ennako-tehtäviin pareittain tai pienenä ryhmänä. Luotettavuutta voimme nyt kyseenalais-taa, onko kaikkien oma mielipide välttämättä päätynyt vastauksiin, kun ne ovat muodostettu yhteisesti. Pohdimme myös, olisiko saatu aineisto ollut yleisestikin luotettavampaa, jos olisimme itse olleet varmistamassa, että jokainen luokka on saanut täsmälleen samat pohjatiedot ja ohjeet. Lundy (2015) malliin (kuvio 7) peilaten, mietimme sitä, oliko oppilailla tarpeeksi taustatietoa oman mielipiteensä muodostamiseen käyttämillämme toimintatavoilla.

7.4 Jatkotutkimusehdotukset

Keväällä 2020 kun opinnäytetyömme kirjoitusprosessi oli viimeisillään, Suomea ja muuta maailmaa alkoi ravistella Koronaviruksen aiheuttama kriisi. Sen vaikutukset olivat laajat ja se pakotti koulut ja työpaikat hyödyntämään etäyhteyksiä. Pohdimme, että varsinkin peruskouluissa ei olla aiemmin hyödynnetty etäopetusta isossa mittakaavassa, mutta kriisin pakottamana oli otettava haltuun nopeasti erilaisia väyliä olla kontaktissa. Jatkotutkimusaiheena voisi tutkia osallisuuden kokemuksia, kun käytössä on ollut vain digialustat. Koska Koronakriisissä kaikki kävi nopeasti, olisi erittäin mielenkiintoista, jos joku tahon tekisi tutkimuksen, jossa selvitettäisiin myös kokemuksia etäopetuksen mahdollisuuksista ja haasteista osallisuuden näkökulmasta.

KUVIO 22. Jatkotutkimusehdotukset.

Koska tutkimuksemme webinaariosuus ei toteutunutkaan suunnitellusti vuorovaikutteisella alustalla, olisi mukavaa lukea tulevaisuudessa tutkimus, jossa vuorovaikutteisista webinaaria olisi käytetty kodin ja koulun välisessä yhteistyössä, esimerkiksi meidän tutkimuksemme kaltaisten kyselyjen purkamisessa tai vanhempainilloissa. Meitä kiinnostaisi myös lukea tutkimus, jossa olisi tutkittu osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia, kun koululla olisi ollut aktiivinen kerhotoiminta käynnissä esimerkiksi kahden lukuvuoden ajan yhteistyössä seurojen ja muiden tahojen kanssa ja se nähtäisiin ns. koulun laajennettuna opiskeluhoiltoona.

LÄHTEET

- Department of Children and Youth affairs. 2015. National strategy on children and young people's participation in decision-making 2015-2020. Dublin: Government Publications. Luettu 31.3.2020. <https://assets.gov.ie/24462/48a6f98a921446ad85829585389e57de.pdf>
- Enoranta, M. & Jokela, A-M. 2019. Oppilaat ja vanhemmat kehittämässä koulun toimintakulttuuria. Pedacafe- menetelmän avulla kohti osallisempaa ja yhteisöllisempää koulua. Sosiaali- ja terveysalan Ylempi AMK. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa: Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Marjanen, P. & Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Jyväskylä: PS-Kustannus, 75-96.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 1. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Hakalehto-Wainio, S. 2012. Oppilaan oikeudet opetustoimessa. Lakimiesliiton kustannus.
- Haanpää, L. 2019. Harrastustakuu: yhdenvertaisuuden asialla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 147. Luettu: 19.3.2020. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/harrastustakuu_digi_final.pdf
- Haapaniemi, R. & Raina, L. 2017. Rakenna oppiva ryhmä: Pedagogisen viihtymisen kirja. E-kirja. PS-kustannus.
- Hietanen-Peltola, M. Pelkonen, M. 2015. Opiskeluhoito terveellisuuden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tukena. Teoksessa: Hietanen-Peltola, M & Korpilahti, U. 2015. (toim.) Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. THL-ohjaus 7/2015. Luettu: 6.4.2020. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hietanen-Peltola, M., Pelkonen, M. & Kunttu, K. 2015. Opiskelun ja koulunkäynnin järjestäminen hyvinvointia tukevasti. Teoksessa: Hietanen-Peltola, M. & Korpilahti, U. 2015. (toim.) Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. THL-ohjaus 7/2015. Luettu 7.4.2020. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hietikko, P. & Ilves, V. & Salo J. 2016. Askelmerkit digiloikkaan. OAJ:n julkaisusarja 3:2016. Luettu 25.3.2020. <https://www.oaj.fi/politiikassa/koulutuksen-digitalisaatio/oajn-askelmerkit-digiloikkaan>

- Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hoikkala, T. & Paju, P. 2013. Apina pulpetissa. Ysiluokan yhteisöllisyys. E-kirja. Gaudeamus.
- Jaakkola, E. 2015. Yhteisöllisyys syrjäisellä maaseudulla asuvien ikääntyneiden arjessa. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. Väitöskirja.
- Junttila, N. 2010. Sosiaalinen kompetenssi ja yksinäisyys koululaisilla. Teoksessa: Joronen, K. & Koski, A. 2010. (toim.) Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen koulu yhteisössä. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 33-52.
- Kangasalan kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma. Luettu 30.12.2019. <https://www.kangasala.fi/wp-content/uploads/2019/01/Kangasalan-kaupungin-perus-opetuksen-opetussuunnitelma-1.pdf>
- Kangasalan kaupunki. N.d. Vatialan koulu. Luettu 3.1.2020. <https://www.kangasala.fi/varhaiskasvatus-ja-opetus/perusopetus/koulut/vatiala/>
- Karhuvirta, T. 2012. Koulun kerhotoiminta–formaalin ja nonformaalin kasvatuksen rajapinnassa. Teoksessa: Komonen, K., Suurpää, L. & Söder-Lund, M. (toim.) Kehittyvä nuorisotyö. Helsinki: Hakapaino, s. 179–191.
- Kiilakoski, T. 2014. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 155.
- Kiilakoski, T., Gretscher, A. & Nivala, E. 2012. Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa: Gretscher, A & Kiilakoski, T. (toim.) Demokratiaoppitunti, lasten ja nuorten kunta 2010-vuoden alussa. Nuorisotutkimusverkosto/ nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118.
- Korhonen, T. 2017. Koulun ja kodin digitaalinen kumppanuus. Kasvatustieteiden tiedekunta. Helsingin yliopisto. Väitöskirja.
- Korhonen, T. & Lavonen, J. 2014. Tieto- ja viestintätekniikka kodin ja koulun yhteistyön tukena. Teoksessa: Niemi, H. & Multisilta, J. 2014. (toim.) Rajaton luokkahuone. Juva: PS-Kustannus, 131-151.
- Kumpulainen, K., Krokfors, L., Lipponen, L., Tissari, V., Hilppö, J. & Rajala, A. 2010. Oppimisen sillat. Kohti osallistavia oppimisympäristöjä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lapsen oikeudet. N.d. Lapsen näkemysten kunnioittaminen. Luettu 13.12.2019. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/sopimuksen-yleisperiaatteet/1955-2/>
- Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. 2018. Asiakas on aina oikealla ovella - käsikirja lasten ja perheiden palveluiden muutokseen. Luettu 13.12.2019. Tampereen kaupunki. <https://www.pirkanmaa.fi/wp-content/uploads/Asiakas-on-aina-oikealla-ovella-Käsikirja-Lasten-ja-perheiden-palvelujen-muutokseen.pdf>

Lapsistrategia 2040. N.d. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettu 5.2.2020. <https://minedu.fi/lapsistrategia>

Lehmann, C. & McLeod, S. & Warlick, D. 2011. What School Leaders Need to Know about Digital Technologies and Social Media.

Lehtinen, E. & Lerkkanen, M.-J. & Vauras, M. 2016. Kasvatuspsykologia. Juva: PS-kustannus.

Markkanen, E.-L. 2017. Oppilaiden osallisuus ja kiusaamisen ehkäisy. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

"Mä opsilla ylimmällä". Kangasalan kunnan opetussuunnitelmaopas vanhemmille. 2016. Koonnut Terhi Niinimaa. Luettu 30.12.2019. http://www.e-julkaisu.fi/kangas-alan_kunta/opetussuunnitelmaopas_2016/mobile.html#pid=1

Nokian kaupunki. n.d. Luettu 5.3.2020. <https://www.nokiankaupunki.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/etaasiointi-chat/>

Opetushallitus. N.d. Uudet opetussuunnitelmat pähkinänkuoressa. Luettu 31.12.2019. https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/opetussuunnitelma_ja_tunti-jako/uudet_opetussuunnitelmat_pahkinankuoressa

Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Lapsen aika. Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040. Luettu 9.3.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161441/VN_2019_4_Lapsen_aika.pdf

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki. 30.12.2013/1287

Perusopetuslaki. 21.8.1998/628

Raina, L. 2012. Uusi yhteisöllisyys. Kasvatusyhteisön rakentamisen ammattitaito. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Salo, J. 2018. Toimivaa digitalisaatiota! - OAJ:n kysely digityövälineistä perusopetuksen ja lukion opettajien sekä rehtoreiden työssä. OAJ:n julkaisusarja 3/2019. Helsinki. Luettu 12.4.2020. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/julkaisut/2019/toimivaa-digitalisaatiota/>

Sillanpää, T. 2016. Tapaustutkimus 5.-6.- luokkalaisten oppilaiden osallisuuskokemuksista. Kasvatustieteiden tiedekunta. Luokanopettajan koulutus. Oulun yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Toukola, L. 2017. Oppilaiden osallisuus -näkökulmia uuteen opetussuunnitelmaan. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. n.d. Hyvä tieteellinen käytäntö. Luettu 21.2.2020. <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Luettu 21.2.2020.
https://www.tenk.fi/si-tes/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vatjalan koulun opetussuunnitelma. 2018. Luettu 7.3.2020. <https://www.kangasala.fi/wp-content/uploads/2018/05/Vatjalan-koulun-ops-opetussuunnitelma.pdf>

LIITTEET

Liite 1. Pedacafé -ohjeistus opettajille

PEDACAFÉ -ennakkotehtävät viidesluokkalaisille

Ohjeistus opettajille

Keskustelkaa luokassa yhteisesti mitä termit osallisuus, yhteisöllisyys ja digitaalisuus tarkoittaa. Tähän voi käyttää esimerkiksi mind map -tekniikkaa, mitä kaikkea termi voisi pitää sisällään ja keskustelkaa näistä.

Kun oppilaille on termit tuttuja ja kaikki ymmärtävät mistä on kyse, he miettivät vastaukset parin kanssa ennakkotehtävien kysymyksiin. Kannustakaa oppilaita ideoimaan rohkeasti!

Vastaukset tehdään wordiin. Ensin kirjoitetaan kysymys, ja siihen vastaus ja mielellään mahdollisimman kuvailevasti. Tiedosto lähetetään sähköpostin liitteenä osoitteeseen: anna.jussila@tuni.fi perjantaihin 22.2 mennessä.

Vastauksia käsitellään anonyymisti, ja lähettäjän nimi ei jää minnekään näkyviin. Teemme vastauksista koonnin jonka jälkeen sähköpostit hävitetään.

1. Minkälainen on unelmakoulusi?
2. Millaisia yhteisiä tapahtumia toivot Vatialan koulussa olevan?
3. Millaista harrastustoimintaa toivoisit järjestettävän vapaa-ajalla?
4. Miten toivot digitaalisuutta hyödynnettävän koulun ja kodin välisessä yhteistyössä Vatialan koulussa?

Liite 2. Vanhemmille lähetetty ennakkotehtävävihkonen

Huoltajien ennakkotehtävät
tulevaa pedacafé -webinaaria varten,
vastaa ja vaikuta!

YHTEISÖLLISYYS

merkitsee osallisuutta,
luottamusta, motivaatiota ja sitoutumista yhteiseen hyvään

DIGITAALISUUS

sillä voidaan tarkoitaa esimerkiksi vanhempainiltoja netin välityksellä tms.

Hyvät huoltajat,

3 (4)

Vatialan koulun viidesluokkalaisille huoltajineen järjestetään Pedacafé -webinaari 12.3 klo 18. Tähän tapahtumaan saatte linkin ja lisätietoja Wilman kautta myöhemmin. Tarkoitus on kehittää koulun toimintatapoja kohti osallistavampaa toimintakulttuuria.

Webinaaria ennen haluamme kartoittaa teidän huoltajien toiveita, minkälainen olisi teidän mielestänne unelmien koulu, jossa lapsenne opiskelee. Millaiseen yhteisöön haluatte kuulua? Tässä vihkosessa on avoimia kysymyksiä, joihin toivomme teidän ajan kanssa vastaavan. Oppilaat tekevät omat ennakkotehtävänsä koulussa ja pohtivat samoja teemoja omasta näkökulmastaan.

Ennakkotehtäviin vastaamalla ja osallistumalla webinaarin chat-keskusteluun, voitte olla vaikuttamassa osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen Vatialan koulussa. Tämä prosessi on osa Tampereen ammattikorkeakoulun sosiaalialan jatko-opiskelijoiden Anna Jussilan ja Anne-Mari Rauhamäen opinnäytetyötä. Vastauksia käytetään opinnäytetyön aineistona, mistä ei näy vastaajien henkilöllisyys.

Ennakkotehtävien ja webinaarin anti työstetään korkeakouluopiskelijoiden toimesta tavoitteiksi, joiden toteutumiseksi oppilaat miettivät konkreettisia keinoja luokissa. Tavoitteiden toteutumista oppilaat arvioivat kevään aikana. Korkeakouluopiskelijat tuottavat prosessista raportin, joka toimii työvälineenä Vatialan koulun kehittämisessä.

PALAUTTAKAA VIHKONEN OHEISESSA KUORESSA KOULULLE PERJANTAINA 22.2 MENNESSÄ.

Kiitos että osallistut lapsesi koulu yhteisön kehittämiseen!

Minkälaisessa koulussa haluaisit lapsesi opiskelevan eli millainen olisi unelmien koulu? Millaiseen yhteisöön toivoisit hänen kuuluvan?

Millaisia yhteisiä tapahtumia toivot Vatialan koulussa olevan?

Millaista harrastustoimintaa toivoisit lapsellesi järjestettävän vapaa-ajalla?

Miten digitaalisuutta voisi hyödyntää koulun ja kodin välisessä yhteistyössä?

Liite 3. Opettajien ohjeet Kahoot! -kyselyn toteuttamista varten.

Hei opettaja, tässä ohjeita Kahoot!- kyselyn toteuttamiseen.

Luo tunnukset Kahoot! -sovellukseen:

<https://create.kahoot.it/>

Jos sinulla on jo tunnukset, voit kirjautua valmiiseen kyselyyn tästä linkistä:

<https://create.kahoot.it/share/kysely-vatialan-koulun-viidesluokkalaisille/443eefc6-5b26-480a-afa5be5ff8c28ccf>

Jos et saa valmiin kyselyn linkkiä toimimaan, syötä alla olevat kysymykset Kahootiin.

Kahoot-kysymykset:

1. Mikä näistä asioista vaikuttaa eniten siihen, että kaikilla on luokassa mukava olla?

- Kiitän toisia
- Puhun kauniisti muille
- Otan muut huomioon
- Kuuntelen muiden mielipiteitä

2. Toivon eniten, että koulussa...

- olisi enemmän kavereita
- ei kiusata ketään
- olisi tasa-arvoinen kohtelu
- erilaisuus hyväksyttäisiin

3. Mikä näistä saa sinut tuntemaan eniten yhteenkuuluvuuden tunnetta?

- yhteisleikit
- minulle tullaan juttelemaan
- saadessani olla avuksi
- saadessani olla juuri sellainen kuin olen

Kun oppilaat tekevät Kahootia, avustava oppilas kirjaa esimerkiksi taululle jokaisen kysymyksen eniten pisteitä saanut vaihtoehto. Lopuksi niitä on kolme, joista oppilaat voivat äänestää yhtä vaihtoehtoa. Eniten ääniä saanut vaihtoehto on luokan yhteinen tavoite loppukevääksi.

Liite 4. Ohjeistus Kahoot! -pelin teettävälle oppilaalle

OHJEISTUS KAHOOT! -pelin teettävälle oppilaalle

KAHOOT -Kyselyn asiat ovat nousseet esiin oppilaiden aiemmin tekemistä Pedacafe -ennakko-tehtävistä.

Tarkoitus on löytää luokalle tavoite, johon oppilaat keskenään miettivät konkreettiset toimet niiden saavuttamiseksi.

Kahootissa on kolme kysymystä, jokaisesta eniten pisteitä saaneesta vaihtoehdosta oppilaat miettivät lopuksi yhteisesti tärkeimmän, jota haluavat lähteä luokassa kehittämään.

Kirjaa esimerkiksi taululle jokaisen Kahoot -kysymyksen eniten pisteitä saanut vaihtoehto. Lopuksi niitä on kolme, joista oppilaat voivat äänestää yhtä vaihtoehtoa. Eniten ääniä saanut vaihtoehto on luokan yhteinen tavoite.

Opettajan avustuksella oppilaat pohtivat, miten jokaisen tulisi toimia, jotta tavoitteeseen voidaan päästä.

Luokan seinälle kiinnitetään arviointiportaati, joihin jokainen oppilas kiinnittää ympyrän viikon lopussa sellaiseen kohtaan missä kokee tavoitteen nyt menevän.

Luokasta valitaan kaksi oppilasta, jotka perjantaisin laskevat raporttitaulukkoon ”pisteet”.

Liite 5. Webinaarin palautekysely

Webinaarin palautekyselyn kysymykset:

1. Ennakkotehtävistä nousi huoltajien toive avoimista tapahtumista, kuten luennoista. Minkälaisia luentoja toivoisitte koulun järjestävän huoltajille?
2. Huoltajat toivoivat myös koko perhettä aktivoivia tapahtumia. Voisiko tällaiset tapahtumat olla verkossa toteutettavia, kuten viimeviikkoinen webinaari?
3. Minkälaisia ajatuksia teille heräsi webinaarista? Voisiko vastaavaa tapaa käyttää esimerkiksi vanhempainillan järjestämisessä?
4. Wilmaan toivottiin muutoksia. Miten mielestänne Wilmaa voisi kehittää/saada toimivammaksi?
5. Koetteko te huoltajina osallisuutta, saadessanne vaikuttaa esim. tapahtumien sisältöihin vai kun saatte konkreettisesti osallistua niihin?